

Prețul unui număr 30 cruceri — 75 de bani. Jurnal beletristic-literar. Abonament pe un an fl. 7, pe un semestru fl. 3.60

Nr. 15.

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Tomul I.

Dinaintea Griviței.

Novelă istorică de VIRGILIU ONITIU.

(Continuare.)

VIII.

Cercetarea.

Legea militară în asemenea cazuri nu scie de pardon. Spionii, trădătorii, se impușcă fără milă și cruțare.

Éta ce sôrte îl accepta pe nefericitul medic.

În ziua următoare juriul de resbel se compuse după regulile obicnuite, ér doctorul și cu turcul prins fură duși dinaintea acestui for statar.

Éta ce descoperise instrucțiunea, care deja cercetase cu amenuntul tóte hârțile doctorului.

Mai întâiu se găsisse sub peruca turcului stravestit în dorobanț o epistolă autografă cu acelaș cuprins ca și epistola care se predase deja doctorului din partea turcului dosit.

Inițiatorul acestei corespondințe secrete era un om fôrte precaut, el nu se mulțămise a trimite doui ómeni cu scrisórea sa, ci o făcuse și pe acesta în doue exemplare, pentru ca perđându-se unul să soséscă cel alalt la destinațiune.

Scrisorile erau scrise în limba turcescă. Drago-manul forului militar tradusese cuprinsul.

În cortul doctorului se găsisse o lădiță de fer plină cu hârți.

Óre ce veste i se adusese doctorului prin acele epistole? Óre ce taine se vor descoperi în lădița de fer. Fi-va cu puțință să se spele doctorul de grava inculpare? Este el un trădător séu nu, și decă este,

ce urmări va avea vênđarea sa asupra armatelor reunite. Cam astea se întrebau cu toții, care aflaseră despre acéstă întâmplare. Răspunsul ni-l va da audiența publică.

— În fine, decă e nevinovat ce trebă avea el nóptea în secret cu pseudo dorobanții aceia, care aduceau sciri din tabera vrășmașului, — diceau unii.

— Trebuie să fiă vinovat. Nu-i cu puțință să se spele de acest negru păcat — răspundeau alții.

— Eu cred că e un ture fanatic, care a vrut să se jertfescă pentru barba lui Mohamed, și a știut să se furișeze printre șirele nóstre — susținea un al treilea.

Și în adevăr acéstă aserțiune putea să fiă dréptă. Tóte împrejurările o arătau; însă afacerea cum să presenta acum era încă un adevărat „nod gordic.”

Până să începem cu raportul despre audiența publică, trebuie să spunem, că Iosif fusese trimis, ca unul care asistase la scena întâlnirii doctorului, cu dorobanții mincinoși, să caute urma turcului dosit; el dară nu putu asista la interogatoriul doctorului; Valeriu din contră era chemat ca martor dinaintea forului.

Juriul ședea împrejurul mesei celei verđi, pe care steteau doue luminări și sfânta cruce.

Acusatul fu introdus. El păși cu o ținută maestuosă până la mijlocul localului. Acolo se opri și salută profund pe cei de la mész. Era fôrte puțin emoționat, totuș însă rēccla sa obicnuită i dispă-

ruse de pe față, dar întreaga sa înfățișare era impunătoare.

— Numele? — întrebă președintele.

— Dr. Aurel Dorca — răspuse acusatul.

Valeriu tresări și se făcu ca căra la auzul acestui nume; — Dr. Aurel Dorca? ... repetă el în sine; — Dómnne, ce va fi și asta!! — El să fiă, tatăl Mariei și a lui Iosif? — A înviat óre din morți? — Și tocmai pe el l'am adus eu aici, eu i-am răpit onórea — murmură bietul ténér.

— Etatea? — continuă președintele.

— Patruzeci și opt de ani. Vėduv, român de religiunea greco orientală, născut în Iași la anul 1829; — răspuse medicul fără să aștepte întrebări noue.

— Avuta-i legătură cu turcul prins și cu cel dosit, înaintea incidentului.

— Cu ei nu, ci cu acela care i-a trimis: cu Muzur Suleiman colonel în armata lui Osman.

— De unde și cum ai ajuns la cunoștința acéstă fatală, și cari ți-au fost legăturile cu un dușman al națiunii noastre?

— Ca să pot răspunde la acéstă întrebare este de lipsă ca să descriu pe scurt viața mea — cu tóte că așa fi voit mai bine să îngrop în morméntul secretului desevėrsit trecutul meu plin de suferințe, — dar pentru a vė lumina asupra nevinovăției mele este de lipsă, ca să fac istoricul vieții mele.

— Esci liber a o face. Din hărțile găsite în lădița de fer nu se póte documenta nevinovăția d-tale, din contră, acele hărți arată că în adevėr ai întretinut legătură cu inamicul nostru, că ai fost chiar în serviciu turcesc . . .

— Permiteți-mi dar să încep. Documentele mele v'au putut spune, că eu puțin timp după ce primisem diploma mea de doctor în medicină m'am căsătorit luând de soție pe fiica boerului Mărescu anume Ana, și că pentru a-i face, chiar fără ajutorul părintelui ei, o pozițiune în societate démnă de dēnsa, acceptai postul de medic primar al orașului Trapezunt, unde aveam mai mulți colegi de studiu, care în fură întru ajutor spre procurarea acestui post. Tot asemenea să póte vedea din documente, că căsătoria noastră fu binecuvėntată prin nascerea unui fiu, pe care-l botezarăm Iosif și unei fete, care primi numele de Maria.

La cuvintele acestea Valeriu Micórá vėdēnd că jertfa zelului sėu patriotic era în adevėr tatăl Mariei sale celei adorate — pãli și era aprópe să cadă. Fu îndată dus la aer. Cei din pregiurul sėn credeau că căldura și nădușela i-ar fi adus acéstă amėtelă. După încheerea acestui intermezzo, cercetarea curse mai de parte.

— Eram fericit — dișe acusatul cu un suspin adēne și eu o față melancolică, ca și când ar uita că vorbește dinaintea unui tribunal, care se interesa fórte puțin de fericirea trecută a acusatului. — Dar tot suișul are și coboriș, — continuă el.

— Te fac atent să fi mai scurt la expunerea

trecutului d-tale. Nu te rėtăci în reflexiuni deșerte, n'avem timp ca să ascultăm la ele. La obiect dară.

— Era în anul 1861. Pornisem cu familia mea cătră iubita noastră țără de nascere, cătră Moldova noastră cea dulce. Ajunserăm pe marea négră până la Burgos. — Nefericire! Un orcan teribil isbucni. Naea ni se sparse. Soția mea cu copii caut scăpare într'o luntre, în momentul când sar și eu din corabiă, luntrea pornesce, eu mă cufund în marea turbată, un val éráș mă aduse la ivělă, în succede să mă urc éráș în nae unde nu mai era nici un suflet de om, afară de căpitanul curagios care supraveghiase la scăparea pasagerilor și a marinarilor sei, și întârziase ca și mine, cu săritura în luntrele de scăpare. N'acceptam de cât mórtea, dar destinul hotărise altmíntre cu noi. O nae turcescă trecēnd în apropierea noastră ne zări, și ne scápă. De la căpitanul acestei năi aflai că ar fi înálnit tóte luntrele noastre de scăpare, resturnate, sparte, fără pasageri; sėrmana mea femeia, bieții mei copii, periseră dară. Nu mă puteam îndoi despre acest trist adevėr, căci pe calea noastră vėđui chiar eu una din acele luntre, care nu putea fi alta de cât aceea în care se aședase familia mea, căci cele lalte porniseră cu mult mai înainte, de cât să se fi putut afla în apropiere atât de mare de naia noastră spartă.

Eram disperat, voiam să mor și eu, dar căpitanul năiei, care mă scápase, Muzur Suleiman, mă opri de la execuțiunea acestei intențiunii. El mă consolă, îni arătă datorințele ce aveam să implinesc față cu ome-nimea suferindă, și astfel mă decisei a suporta sarcina unei vieți lipsite de fericire și pline de regretele unui trecut frumos.

Acest om care m'a scápat de mórte, care m'a conservat vieții, deveni amicul meu cel mai intim; n'aveam în tótă lumea largă pe nimen de cât pe el, căci în patriă îni muriseră deja toți prietini și, pentru a nu-mi revoca trecutul, nici nu mai voiam să mă mai întore acasă.

Dar rebelul care isbucni în revocă cu tării neinvincibilă datoria mea cătră patriă. Părăsi pe amicul meu, cu multă părere de rėu, pentru a mă oferi cauzei noastre naționale, el însė a luat sabia și a intrat în șirurile apărătorilor în contra invasiunii vrășmașe. Astfel ne găsirăm în tabere opuse; el în armata turcă, eu în cea română.

— Și Muzur Suleiman, colonelul turcesc — dișe acum președintele n'a uitat nici un minut că-i datoresci recunoștință, el ți-a scris mereu de când te affi în serviciul armatei noastre, după cum se vede din corespondința d-tale. La început scrisorile sale tratéză numai despre lucruri fără însemnătate. Incețul cu incețul te prepara însė la pașul decisiv, și étă ce-ți scrie acum patru dișe:

Aici președintele desfăcu un act și ceti:

Iubite amice. Trebile noastre se 'ncureă din ce în ce. Decisiunea va întârzi mult timp. La 10 Septembrie vci așcepta în cortul tėu până la 12 óre.

Doi servi de ai mei in uniformă de dorobanți români te vor căuta. In numele recunoștinței ce-mi datorești te conjur ca să-mi trimiti prin ei informațiunea ce-ți cer. Al tău Muzur.

Datoria D-tale de bun și credincios român ar fi fost, ca să faci îndată arătare despre această scrisoare, ba in general despre împrejurarea, că turcii găsisse mijloce pentru a introduce scrisori din partea lor in lagărul nostru.

— Am tăcut despre acestea — respunse acusatul, fiind-că n'am voit să resplătesc amiciția acelui bărbat prin o trădare fără nici un folos pentru armata română.

— Fără nici un folos! Nu era tréba D-tale de a judeca, decât póte séu nu fi de vr'un folos descoperirea D-tale, ce erai dator, ca s'o faci, ca un fidel servitor al cauzei noastre. D-ta însă ți-ai adus pré bine a minte de datorințele D-tale de recunoștință către un dușman al némului nostru, și ai uitat de datorința D-tale către stat, către patriă, și către națiune până la acel grad de ai trădat secretele noastre.

— Domnule președinte — țise acusatul cu un ton mareț — asemenea invinováțire. —

— Tăcere — îl intrerupse președintele — este constatat prin martori oculari că ai comis trădare, predând un respuns înscris la provocarea următoare ce ți-a venit din partea dușmanului.

Aici președintele ceti epistola ce se adusese acusatului:

Iubite amice. Din mișcările trupelor vóstre se vede că informațiunile noastre care in prevestese pentru ziua de 11 Septembrie un atac inverșunat, nu sunt greșite. Scrie-ne îndată ce ști despre acesta. Rugarea mea cea de frunte însă este, ca să areți unuia dintre aducători, pe comandantul suprem al armatei vóstre. De la amiciția ta asept indeplinirea rugarei mele. Te asigur că in nici un cas nu vei avea a te plânge de serviciul insemnat, ce ni vei face. Al tău până la mórte iubitor Muzur.

După cetirea acestui act să făcu o mică tăcere. Intregul auditor ținea ochii țintiți asupra acusatului. Acesta părea a se reculege, înainte de a da un respuns, la grava inculpare rezultândă din cuprinsul acestui act.

— Fatală hărtie! — țise acum acusatul cu un adéne suspin. Recunosc că cuprinde o gravă aparință de culpă, dar numai o aparință. Ce dovedesce? Nimic de cât numai, că Muzur a presupus că eu aș fi gata a-mi vinde țera. Arăta-t-am eu servilor séi pe comandantele suprem al armatei noastre, după cum a cerut Muzur de la mine. Nu, étă cea mai bună probă despre nevinováția mea.

— Nevinováția D-tale — țise acum președintele — e încă departe de a fi probată, din contră, decât n'ai consumat trădarea este că ți-a lipsit ocasiunea și timpul, după cum să va dovedi prin martorii oculari.

Președintele dede ordin a se aduce Valeriu dinaintea forului. Acesta se simțea însă atât de slab, și

o presimțire neexplicabilă îi spunea, că va fi in interesul acusatului, decât va isbuti a amâna cercetarea prin neaparițiunea sa, încât să rugă cu insistință, ca să-l scutése de datoria de a face in aceiaș ți deposițiunile sale, fiind fórte bolnav.

Nici Iosif nu revenise încă de la misiunea sa, care după cum șcim nu era alta de cât, căutarea turcului dosit.

Judecătorii Doctorului Dorca erau de părere diferită; unii erau invoiți cu amânarea, ér alții, între care și președintele, susțineau că simplul fapt al respunsului înscris dat de acusat ar fi suficient pentru a-l condamna la mórte. Judecătorii de opiniunea adversă obținură cel puțin concesiunea ca să se întrebe acusatul despre cuprinsul respunsului séu și numai decât va mărturisi, că a dat cea mai mică informațiune despre mișcările trupelor românesce, să se aducă sentința de mórte.

Să înțelege că aceste desbateri urnaseră numai între judecători, ér nu in public. Acusatul stetese in decursul acestui timp la o parte.

Acum fu éraš chemat dinaintea forului.

— Ce informațiuni ai dat lui Muzur in respunsul D-tale, cu care a dosit servul lui — întrebă președintele.

— Nici o informațiune — răspunse acusatul.

— Ce i-ai scris dară? urină președintele cestionarea.

— Nu v'ar servi intru nimic decât v'aș spune ce i-am scris, — țise medicul — ér mie nu mi-ar folosi, căci nu m'ați crede. Decă ar voi destinul, un destin mai bun de cât acela de care m'am bucurat până acum, ca să se reafle acea scrisoare, și mai cu sémă să se reafle, chiar după ce a ajuns la cunoscința lui Muzur, atunci sunt sigur, că in loc de a vē gândi la o pedépsă, n'ați sci cum să-mi mulțămii mai bine.

Președintele mai adresă câteva întrebări acusatului pentru a-l surprinde cu vr'un respuns suspect, dar Doctorul Dorca remase la cele țise.

Trebuia să se amâne cercetarea până a doua ți, unde se vor asculta martorii, se va constata formal corespondința acusatului cu inamicii și se va aduce apoi sentința, care nu putea fi de cât cea de mórte, așa credea președintele. Dar se înșela cât in privința țilei in care avea să urmeze cercetarea, căci a doua ți era 11 Septembrie 1877, gloriósa ți înscrisă cu litere de aur in cartea istorii Românilor, era o ți destinată pentru fapte strălucite, ér nu pentru cercetări de trădare.

IX.

Desperare și curagiu.

Iosif întorcându-se spre séră pentru a raporta că nu fusese in stare de a prinde pe turcul fugit, găsi tótă tabéra in fierbere. Să împărțiseră deja ordinele pentru ziua următoare in care avea să se execute atacul Griviței.

După ce-și termină Iosif treburile de oficiu, alergă la amicul său Valeriu Micórá, pentru a convorbi cu el; pe de o parte voia să afle rezultatul cercetării în contra doctorului necunoscut, ér pe de altă parte să facă planuri pentru ziua de mâne.

Pe Valeriu-l găsi în o alterațiune cumplită. Despre doctor nu-i spuse alta de cât că nu s'ar fi decis încă sórtea lui, că ar sta fórte réu cu dânsul. În dar se trudi Iosif de a scóte mai mult din gura amicului său. El nu voia să vorbescă, stetea mut, adêncit în o tristetă nespūsă.

Iosif se încercă acum a-l însufleți prin planuri pentru ziua următoare, Valeriu nu-i da însă nici de cum în glas. Tăcea și ofta.

— Dómne de va fi osindit la mórte! — astea erau gândurile neesprimate ale lui Valeriu — atunci nu voi mai potea trăi nici eu, un moment măcar; el este nevinovat, un suflet nobil, și eu, miserabilul de mine, i-am pregătít o mórte rusinósă, lui, pe care pronia cerescă l'a scăpat din valurile infuriate ale mării negrii, lui, care ar fi adus bucurie și fericire în sênul familiei sale atât de încercate, decă nu m'aș fi găsit eu să mă fac instrumentul orb al fatalității.

— Nu pot crede că Valeriu — dicea Iosif în sine — să fiă astfel sbucimat de — frică. El, pe care nu l'am vădút șovăind în cele mai critice momente să se fi îngrozit așa de tare de lupta la care suntem chieმაți a lua parte? —

— Decă sórtea Doctorului ar fi măcar decisă în bine, séu în réu — continuă Valeriu cu cugetările sale — aș sci ce să fac. Aș sci cum să mă lupt mâne în contra păgânului. Dar! orî așa, orî așa! voi rescumpera scump chinul în care ni-a aruncat afurisitul de Muzur.

— Ce fericire pentru mine — dise acum Iosif cu vocea tare — decă mi-ar fi dat de la Dumneșeu, ca să fiu eu cel dintâiu care pune piciorul pe reduta Griviței!

— Vin séu mort — respunse Valeriu — eu unul trebuie să ajung mâne acolo, asta și-o jur. Trebuie să dau față 'n față cu vr'un turc.

— Că nici eu nu mă voi feri de ei — replică Iosif, inveselindu-se de însuflețirea lui Valeriu, — chiar astăzi eram p'áci, p'áci să mă urc sus la ei în Grivița după afurisitul de câne, care ni-a scăpat a séră.

— În Grivița erai să te urci, — întrebă Valeriu cu mirare, — cum așa, acolo să fi mers turcul d'a séră.

— Chiar acolo! —

— De unde sci tu acésta? —

— Apoi să veđi, căutând în sus și în jos după urma lui, mă întâlnii la capul liniei nóstre de avant-posturi cu o vedetă, care se înțelege mă opri în loc și întrebă de lozincă. Eu firesce am sciut să i-o dau. La acésta santinela îm dise: Norocul tđu, căci mă jur pe sfânta cruce că tu nu mi-ai fi scăpat ca cel de erí. Aceste vorbe îm desceptară atențiunea. „Dară ce?“ întrebai eu, „a scăpat a séră vr'un soldat p'áci“.

— A scăpat șeu! mâncal-ar lupii. Nu poți să sci ce ciudă mi-a fost când am vădút, că un dorobanș de-ai noștri, s'a suit sus colea 'n Grivița la dușmani și a fost primit cu bucurie de ei. Eu nu l'am zărit de cât tocmai după ce scăpase ca vr'o patru sute de pași de mine. Era intunerec, luna s'ascunsese după nori, și eși tocmai pentru a-mi arăta vênđarea aceluilhar. — Acest dorobanș n'a putut fi altul de cât turcul nostru. Eu șeu aș fi încercat a mă duce în redută decă nu m'ar fi oprit acea santinelă. Dar las că mâne nu l'oi mai scăpa. —

Acésta exclamațiune făcută de Iosif mai mult în glumă de cât în seriositate îi stîrni lui Valeriu un gând.

Nu-l spuse, precum nu-i spusese lui Iosif aménunturile procesului doctorului; precum nu îndrăsnise a-i descoperi, că acel nefericit este tată-séu; însă acel gând nou îi redete de-o-dată curagiul perdut.

„Flăcăii“ dise el „s'au pus să tragă hora, hai să eșim și noi să ne prindem în joc.

„Hai frate, se veđă Turcul cum se prepară Românu la asalt.“

(Finea va urma.)

Michail Vörösmarty

poetul szózatului, al hymnului național maghiar a fost născut la 1 Decembre 1800 în pusta Nyék, și termină studiile sale în Pesta și deveni la 1823 funcționar. Mai întâiu publică poesii lirice, apoi cultivă drama (regele Solomon, Sigmund) și scrise la 1825 fainósa sa epopeiă: „Fuga lui Zalan“ a cărei aparițiune fu salutată ca un eveniment național. Acesteia urmără mai multe opere epice, dintre care „Két szomszédvár“ (cele doue casteluri învecinate) are cea mai mare valóre. La 1828 se însărcină cu redacțiunea publicațiunei: „Tudományos gyűjtemény“ traduse „o miă și una de nopt“ în limba maghiară, deveni la 1830 membru al Academiei. scrise éráș un

șir întreg de drame, care însă cu tótă frumșetea limbei, sunt defectuóse în privința tehnicei și a compozițiunei. Una din cele mai frumoșe creațiuni ale poesiei maghiare este poema sa dramatică „Csongor și Tünde.“ o dramă feerică. Csongor caută pe Tünder, dar Mirigy, șișca bătrênă persecută pe amândoi. Lui Csongor nu-i folosesc vrăjitoriile sale, și trebuie să se lupte nu numai cu pedecí, dar și cu ispitiri, până ce în fine fidelitatea sa îl duse la isbindă.

Poesiile sale lirice au un ton elegic, ér versurile sale patriotice exprimă aspirațiunile timpului seu: szózatul va rămânea un cântec național maghiar, cât va trăi acésta națiune.

Vörösmarty pe care națiunea sa îl numără între poeții săi cei mai fruntași, a tradus mai târziu încă unele din dramele lui Shakespeare și muri la 19 Noiembrie 1855. Națiunea venerază memoria lui și făcu familiai poetului mort serac un dar de o sută de mii florini.

Este bine ca Români să afle cum retribuește maghiarii pe poeții lor, pentru a-și lua un exemplu de la această națiune, care la număr nu este mai mare de cât cea română și care totuși, este în stare a retribui astfel pe poeții săi. Noi ne-am pornit de vr'o trei-deci de ani, ca să ridicăm lui Andreiu Mureșian un monument și cât am putut aduna. Doue mii de florini!

Însă nu este aici locul ca să facem o comparațiune între recunoștința maghiară și cea română. Să ne mărginim dară strict la obiectul nostru și să spunem ce ni-a mai rămas de spus despre poetul maghiar Michael Vörösmarty. El fu capul școlii celei noue, a cărei fondare se preparase prin purificarea limbii maghiare

BĂIATUL CU COVRIȘI. (Desemn original pentru „Noua Bibliotecă Română” de profesorul Ernest Kählbrandt.)

care până în mijlocul secolului al opt-spre-decelea era plină de cuvinte latine. Această purificațiune se începu cu o luptă între ortogoniști și neologhi. Unul dintre cei mai însemnați neologhi a fost Nicolau Révay (1752—1807), dar capul lor era Francisc Kazinczy (1759—1831). Un elev al acestuia, Daniil Bezzsenyi este autorul celor mai frumoase ode maghiare, Francisc Kölcsei a fost însă cel mai genial discipol al lui Kazinczy. Dăcă vom mai numi pe Carol Kisfaludy (1788—1830) inițiatorul romanticeii maghiare și a poeziei naționale, apoi pe Iosif Katona, care n'a produs mult, care însă a scris cea mai eminentă dramă maghiară a nume „Bankbán,” am recapitulat pe scurt totă istoria literară a Maghiarilor până la Vörösmarty.

Înainte de a termina vom expune cuprinsul acestei drame, care a făcut renumele lui Iosif Katona. Regele Andrei II. petrece în țera sfântă. În absența sa guvernază a casă regina Gertruda cu curtea ei străină. Fratele reginei, Otto se tru-

desce de a seduce pe juna soție a palatinului Bánk a nume Melinda. Bánk din întâmplare este martor al acestor străduințe, însă vede tot o dată, că prințul este refuzat. Acum afla că soția-sa are să cadă jertfă la noapte. Mai întâiu se cugetă la omor, apoi la scăparea soției sale. Inșe prea târziu. In disperarea sa o crede și pe soția-sa de culpabilă, dar pe regina de cea mai vinovată. Merge la această și-î face reproșuri aspre.

Vine și Otto și la vederea sa Bánk eșindu-și din fire ucide pe regina. Regele Andrei se întornă și osindesce pe Bánk, care invinovătesce pe regina. Regele îl provocă la duel pentru onorația soției sale, atunci vasalul fidel aruncă arma. Vederea cadavrului soției sale îl infrange de tot. — Asta-i cuprinsul celei mai bune drame maghiare. Acum să reproducem in fine „szozatul” in traducere română. Eță acel

H Y M N N A Ţ I O N A L.

Tot cu credință să cuprinđi
Maghiare țera ta,
In care légănul ți-a stat,
Mormântul ți va sta!

In nici o parte pe pământ
Adăpostit vei fi,
Aici s'ascepi tu soțea ta,
Aice vei muri.

Pământul ista e sfințit
Cu sânge strămoșesc,
Și suvenir de un mileniu
De densul se lipesc,

Aice Arpad cu ai săi,
O patriă-a cucerit,
Aice Hunyad cel vitěz
Sclavia a sdrobot.

Oh, libertate steagul tēu
Cu sânge sfânt stropit,
Mulți martiri dintre cei aleși
Cu fală a umbrit.

De-a sôrtei crunte lovituri
Ce țera-a sguduit,
Al țerei neam plecatu-s'a
Dar stă, el n'a murit.

Tot cu credință să cuprinđi
Maghiare țera ta,
In care légănul ți-a stat,
Mormântul ți va sta.

Trăiesce 'n lume apelând:
»Viță, môrte chiar
Vē cerem, numai se sfișim
Al nost' chin milenar«.

Nu pôte fi in dar vērșat
Atăta sânge scump,
Nici inimele frânte 'n dar
De chinul cel mai crunt.

Nu pôte fi că-atăta duch,
Curagiul cel mai sfânt
Să cađă sub acel blăstem
Ce hântue-al nost' pământ.

In nici o parte pe pământ
Adăpostit vei fi,
Aici s'ascepi tu soțea ta
Aice vei muri.

Și va veni, și va veni
Acea mai bună ți,
Ce 'n rugăciuni ferbinți mereu
O cer sute de mi.

Căci decă nu, căci decă nu
O môrte va veni,
Cadavrul unui neam întreg
Pământul va-acoperi.

Popórele la-acel mormēt
Cu jale vor privi
Și 'n mi de milioane d'ochi
O lacrimă-a selipi.

Notiuni de estetică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Continuare.)

1. Poesia adevărată, ca și pasiunea și simțimentul, ne arată dar o grabnică tranzițiune de la o idee la alta și in genere o mișcare abundanță a gândirei. (Gândirea fiind esprimată prin cuvinte, imitarea acestei particularități psihologice ne prescrie a stabili intre idei și cuvinte un raport de precisiune astfel, încat cu ori ce inmulțire de cuvinte să se inmulțescă in aceeași proporțiune și suma de idei. Căci ceea ce intârzie tranzițiunea gândirilor și amôrtesce mișcarea abundanță, sunt tocmai frasele cele lungi, in cari după atăta auđire de sonuri nu se produce nici un progres de înțelegere in consciință. Prin urmare regula, ce o scótem pentru poesie din această considerare a afectelor, se pôte exprima in mod negativ: Poesia să nu se întorcă in giurul aceliaș idei, să nu se repetescă, să nu aibă cuvinte multe pentru gândiri puține. O esceptiune aparentă sunt poesiile cu refren (cupletele); dar numai aparentă. In realitate refrenul, de și păstrând aceleași cuvinte, cuprinde in fiecare strofă o idee nouă sau cel puțin o altă privire a ideei celei vechi d. e.

Vócea Muntelui.

Colo 'n valé se coboră
Trist și cu capul plecat
Un drumel: doru-l omoră
S'ajungă de-unde-a plecat!
»Óre-amorul me ascéptă?
Séu o pētră ș'un mormēt?
Atunc' eco se descéptă
Și respunde: »un mormēt!«

Greu suspină, ș'inainte
Grăbind pasul s'a 'ndreptat,
Gróză turbură-a sa minte,
Dorul l'a inaripat!
»In mormēt așa de iute!
Fie, pacea'i in mormēt!«
Ș'atunc' eco din cel munte
Sună: »pace'i in mormēt!«

»Vino dară, vino môrte,
»Ca pe-un dar eu te ascepi,
»Să merg nu pot mai departe:
»Môrta-i inima in pept!
»Ah! de môrte nu mi-e frică:
»Mē tem că mē va uita!
Din vâi un glas se ridică
Și respunde »va uita!«

Vai! furtuna 'n piept sbucnesce
La sermanul călător,
Și o lacrimă lucedese
In ochiu-i: »Dar, vreu să mor,
»Dacă pacea pentru mine
»Pacea-i numai in mormēt!«
Și din vâile vecine
Eco strigă: »in mormēt!«

(Imit. din Heine, de M. Cornea).

Din acest exemplu se vede, că refrenul departe de a face esceptiune, confirmă regula de mai sus, că poesie să nu se repetescă și să nu revină in jurul aceliaș idei. Importanța acestei reguli merge așa de departe, încat un mare estetic și

mare artist, Hemsterhuis, a definit frumosul ca o producție ce ne dă cele mai multe idei în cel mai scurt timp.

Toți poeții cei buni sunt exemple pentru acesta, și dacă este pôte cu putință a le face obiecțiunea că sunt uneori prea concisi și chiar obscuri în expresiunile lor pregnante, nu li s'ea afla nici odată defectul contrariu de a fi prea lungi, fiind că aceasta s'ar îndrepta în contra propriei naturi a poeziei.

Considerată dintr'un punct de vedere exterior, această regulă implică dar pentru poezie cerința unei conformități între cuprins și întindere. Nu vrei să exprimi toate nuanțele simțimentului îți sunt ideile reduse la un cerc strimț de privire: poezia să-ți fie scurtă. Numai când abundența nouelor gândiri îți crește astfel în conștiință, încât sparge forma prea strimță a unei strofe și te silence a o intrupa într'o nouă formă, numai atunci vei adăogi un nou șir de cuvinte și-l vei continua până când te agită acest impuls irresistibil.

E caracteristic a arunca o privire în faimoasa colecțiune de poezii a lui Heine »Buch der Lieder«. Majoritatea poeziilor sunt de una, de două, de trei strofe, și totuși în ele se cuprinde o lume întreagă de idei poetice, de simțimente și pasiuni. Inse în expresiune nici un cuvânt de prisos; cea mai precisă legătură între son și idee! Din contră cele mai multe poezii române sunt lungi, lungi de nu se mai isprăvesc — în cuvinte, nu în idei, și cu cât poetul este mai rău, cu atât poezia este mai lungă. Par'că mulțimea cuvintelor și cifra paginilor imprimate ar fi măsura valorii poetice!

Prin câteva exemple sperăm că se va lămuri pe deplin chestiunea de față. Incepem cu două poezii din colecțiunea citată a lui Heine.

De-odată eu am desperat
Că voi pute răbda,
Și'n fine toate le-am răbdat!
Dar cum? nu m'ntreba,

Un poet mediocru ar fi făcut zece strofe ca să exprime aceeași idee; și ar fi slăbit de zece ori efectul.

Aș vré ca durerile mele
Vărsate într'un singur cuvânt
Să le pot arunca la vânturi
Să le ducă etern pe pământ!

Să-l porțe la tine iubită
Cuvântul de chin și de foc,
Să-l audți în oră și ce oră,
Să-l audți în oră și ce loc.

Și pentru repaosul nopții
Când ochii abia ai închis,
El are să te urmeze
Și până'n adâncul tău vis.

Să aducem acum un exemplu contrariu. Următoarea poezie o reproducem din »Versuinții române, adică: Culesiune versuarie din foicele naționale«, edate de studenții școlilor Oradene. Oradea mare 1854.

Intristarea.

Mult mi-e inima întristată
Căci pră rău mă ved ursit,
Furtun rele de la sörte,
Peste mine-au nevălit.

Nici o dată ver un bine,
Stătătoriu nu am avut,
Relele toate cu mine,
Petrecere șau găsit.

Din a mea mică prunciă
Cu norocul m'am luptat,
Dar el tot cu dușmăniă
În mai rău m'a cufundat.

Favor de loc n'am găsit
În cruda anima lui,
Ci cu totul s'a silit
Să mă'nchin crușimei lui.

O! deă ceriul ver o dată,
Să pot să mă liniscesc —
Cu lumea cea inverșionată,
Să pot să mă înfrățesc.

Dușmănia, neunirea
Ca fumul peară din noi:
Și dreptatea fericirea
Ceriul se dească 'ntre noi.

Să nu mai fim nici o dată
Unul altuia vrășmași;
Ci cu anima curată
S'ajutăm pe pătimași
etc. etc.

E cu neputință a ceti asemenea lucruri până la sfirșit. Totă strofa următoare își dă ostenela a mai spune încă odată ceea ce ne-a spus strofa precedentă.

Și cu toate acestea numai o mică reflecțiune asupra artei lor ar spune acestor poeți, că inimicul cel mai mare al poeziei este tocmai cuvântul. Cea ce îngreuează efectul, cea ce pôte produce simțimentul de monotonie și de urit într'un op poetic este numai mulțimea de cuvinte. S'a arătat în partea I a disertațiunii de față, că materialul poeziei nu sunt cuvintele, ci imaginile desceptate în fantasia lectorului. Cuvântul nu este prin urmare de cât un mijloc de comunicare, necesitatea fizică de care este înlăntuită ideea în tranșiunea ei din mintea poetului în mintea auditorului. El nu are esistență de sine, ci are singura misiune de a fi un organ de care să se anine gândirea în trecerea ei, și trebuie să se mărginescă strict în împlinirea acestei misiuni. Și aci, ca și în regulile anterioare, este o linie de demarcațiune foarte pronunțată între poeții cei chemați și între simplii făcători de rime.

O observațiune mai este de făcut la acest paragraf, séu mai bine dicând o obiecțiune de întimpinat.

S'a dis că poezia să fie abundanță în idei: cum se acórdă acesta cu scurțimea ei? Bine că scurțimea face impresiunea frumoasă a unui raport precis între cuvânt și gândire, dar nu pare mai puțin adevărat că d. e. într'o singură strofă cu puținele ei cuvinte, fie aceste or cât de precise, suma de idei nu s'ar putea numi abundanță și n'ar constitui o vie mișcare a gândirii. Cum se esplică atunci justetea poetică a poeziilor celor mici?

Dacă analizăm efectul ce ni-l produce, constatăm în noi o mulțime de idei de a le noastre proprie, desceptate cu ocaziunea lecturii și alătura de cuvintele poetului. Nu numai cea ce spune poezia, ne ocupă conștiința;

ci cele spuse se află a fi în atâtea raporturi cu alte cercuri de gândiri ale noastre, în cât și aceste sunt reproduse în conștiință, și însoțesc și ilustrază ôre-cum percepțiunea poetică. Farmecul acestui fel de poezii nu este atât în cea ce spun, cât în cea ce retac și ce lasă în liberul joc al imaginației lecturii. Esperința o putem face îndată cu strofa deja citată de Heine:

D'odată eu m'am desperat
Că voi putea răbda,
Și'n fine toate le-am răbdat:
Dar cum? nu mă 'ntreba.

Nu mă 'ntreba, fiind-că nu-ți pot răspunde, fiind-că tot mai culmea simțimentului, în durere ca și în bucurie, nu se va descrie nici o dată cu cuvintele reci, ci va rămânea ca un rest inespriabil al adâncului inimii omenești. Dar simțimentul, pentru care eu n'am aflat expresiunii, reprodu-ți-l tu prin propria simțire, și cu imaginațiunea-ți înviată prin puținele mele cuvinte divinază cea ce este ascuns în cugetul meu.

Să luăm alt exemplu și vom afla același fenomen:

Dacă privesc în ochii tăi,
Durerea mi s'a stins,
Și dacă gura ți-o sărut
Un farmec m'a cuprins,
Pe peptu-șă de mă odihnesc,
În inimă tresar,
Dar dacă-mi spui: eu te iubesc,
Aș vré să plâng amar.

(Heine.)

Pentru cê? Lectorul se divineze, și multe posibilități ale explicării, diferite după diferiții indiviși; constituie abundența de idei ce caracterizează producțiunea poetică.

Alt exemplu:

Adese ochiul tău în pare
Intunecat de-un tainic dor,
Dar eu cunosc a ta 'ntristare:
Viața perdută, percut amor:
Și nici odat' n'a revenit
Copilăria cea trecută,
A ta ursită s'a 'mplinit:
Amor perdut, viață percută!

(Heine.)

În fine un exemplu din Goethe:

De sub pământ
Un gheocel
De-abia eșise
Tinerel.
Veni o albină,
Gustă din el:
Să știi că natura
Când i-a creat,
Pentru olaltă
I-a destinat.

O perspectivă întrégă asupra frumoasei armonii în natură se deschide cu aceste cuvinte; dar poetul înțelept a dat numai un impuls gândirii și a lăsat liber șirul reprezentărilor să se desvôlte în conștiința lectorului după propria sa individualitate.

Voltaire a dis'o: le secret d'être ennuyéux c'est de tout dire, și dacă prima cerință pentru un artist este,

ca să știe ce să spună, de sigur a doua cerință este, ca să știe ce să nu spună.

Când schinteia electrică ce transplântă dintr'un loc în altul, numai o parte a ei merge pe firele vedute de metal: o altă parte, tot așa de esențială, străbate în ascuns prin pătura umedă a pământului. Tot așa în lumea inteligenței cuvântul ăis este numai un fragment al raportului ce se stabilește între minte și minte: restul se desvôltă pe tăcute și acórdă ascunsa armonie a simțirilor omenești.

2. O asemănare între poezie și pasiune este un fel de exagerare a gândirii. Or ce simțiment produce o încordare extraordinară a înțelegerii momentane și sub presiunea ei ideile lucrază asupra conștiinței noastre cu acea energie caracteristică, a cărei rezultat este mărirea obiectelor și perceperea lor în proporțiuni și sub colorii neobiciuite.

Modurile, prin cari se manifestază aceeași particularitate în poeziile cele frumoase, sunt diferite. Mai întâiu se pôte constata observarea ei în alegerea obiectului. Obiectul poeziei este o idee care, fie prin ocaziunea, fie prin energia ei, se distinge și se separă de ideile ordinare, înălțându-se peste sfera lor. Simțimentul, care-i servește de fundament, l'am putut avea toți: gradul intensității lui, forma și combinațiunea sub care se presintă, sunt originale și proprie ale poetului. Acastă intensitate și combinațiune nouă ne esplică, pentru ce, privite din punct de vedere prosaic, poeziile par de regulă exagerate. Dar tocmai exagerarea lor, ținută în marginile frumosului, este timbrul entuziasmului artistic, sub care s'au conceput.

Câtă exagerare, ce personificări nereale, însă în același timp ce simțiment profund al naturii se manifestază în următorea poezie:

Consolațiune.

Și dacă nici o iubită
La mórte-mi nu va jeli,
Cu rouă totuși florile
Mormentu-mi vor stropi.

Din trecători dacă nici unul
La el nu va privi,
A lunei rață călătore
Cu dor se va opri.

Și dacă pe acest pământ
Mă va uita ori cine,
Dumbrava și câmpiile
Vor mai gândi la mine.

Căci și câmpia și dumbrava
Și florile și luna,
De-a lor poet își vor aduce
Aminte tot de-a-una.

(Trad. din Justinus Kerner.)

Un alt mic exemplu îl estragem din Lessing.

Cântec spaniol.

Erî eram plin de amor,
Ađi pătinesc.
Măne-o să mor:
Totuși gândesc
Astăđi și măne
La erî cu dor.

Cât de decisivă este alegerea obiectului din acest punct de vedere, se va lămuri mai bine din exemple contrare precum în genere regulile estetice au mai mult valoare negativă: nu pot crea binele, dar indică răul și contribuie la evitarea lui.

Trăiește pipa consolătoare,

începe un poet,

Și cu țigara ce ne distrăm, (?)
Ele 'n necasuri ne dau uitare,
Ora fericirii (?) la ele-aflăm.

Când n'ai mijloace de amăgire
Pentru vr'o jună ce o iubesc
Cere la pipă povățuire,
Ea-ți va da 'ngrabă câte voesci,

și așa mai departe vr'o dece strofe, în cari înjosirea ideilor este întrecută numai de cacofonia limbei (Ea-ți va da 'ngrabă, etc.).

Un alt poet, pe care-l cităm tot din suspomenita »culsiune« a studenților oradiani, se adresează la una formosă (cetesce: o frumoasă):

Sórele vieței mele,
Resipitoare de rele,
Tu ești, o! nimfă formosă
Ca Melita amorosa.

A! Ce ție? portretul tău
Singur e în stare, ție!
Ca să-mi însuflie viață,
Nina, când nu ești de față.

C. P. A.

Măsura ritmică a cuvintelor, rima cea măgulitoare, melodiosă cadență și tot ce alcătuesc forma poeziei nu s'au desoperit de geniul omenesc, pentru ca or ce scriitor să ne spună că ia povățuire de la pipă în ceștiuni de amor. Asemene lucruri sunt platitudinii prosaice, dar nu concepțiunile de arte.

Cu cât are mai mult simțiment poetic și mai distinse comparațiuni Barbu țiganul din Iași, când cântă plin de melancolie:

Dragi boeri de lumea nouă,
Țiua bună vă ție voue.
Eu mă duc, mă prăpădesc
Ca un cântec bătrânesc.

Ah, gândiți c'am fost odată
Glasul lumii desfătăta,
Și 'nchinați câte-un păhar
Lui biet Barbu lăutar!

Cunoscem obiecțiunea ce o fac poeții »pipei« și companie în contra acestei critice: Poezia frumoasă trebuie să fie adevărată, il n'y a de beau que le vrai, etc.

Obiecțiunea sémănă cu cci ce o fac.

Tot ce e frumos e adevărat! Fie; de și-ți vine să întrebi cu Pontius Pilatus: ce este adevărul? Dar din aceea nu rezultă încă, că tot ce este adevărat trebuie să fie și frumos.

Nimene nu contestează domnului C. P. A... că se uită la portret, când nu-i este Nina de față; dar de aci nu urmază, că această intemplantă adevărată, să fie poetică. Din multele idei cu realitate ce se cuprind în capetele omenesci, numai acele sunt și frumoase, care sub vëlul unei sensibilități

adecuate ne prezintă simțiminte distinse prin forma, intensitatea sau ocaziunea lor,

Și în toate cazurile cuvântul adevărat în aplicarea sa la arte, trebuie înțeles cum grano salis. Ce este adevărat în frumoasa strofă citată:

Și dacă pe acest pământ
Mă va uita or cine,
Dumbrava și câmpiile
Vor mai gândi la mine?

Este adevărat că vor gândi câmpiile la poet? Nu; dar adevărat este, că poetul și-o inchipuesce și că această inchipuire îl consolază.

Cuvintele poetului pot dar să fie tot așa de puțin reale în înțelesul lor logic ca nălucirile nebuniei, numai simțimentul cel profund al naturii să fie păstrat; și cine a înțeles odată natura visionară a întregii existenți, nu se va mira de acesta.

Cu alte cuvinte: adevărul artistic este un adevăr subiectiv, și el nu prescrie nici odată D-lui C. P. A. de a face câte o poezie din toate evenimentele D-sale private, ci ei prescrie de a-și intrupa în forma poetică numai acele simțiminte adevărate, cari se disting prin nobleța lor și, introducând o suflare de idealism în existența de toate zilele, sunt demne de a manifesta o subiectivitate de om. Și aci este punctul, unde se vede din nou, cât de osebită este poezia de ocupațiunea științifică.

Un alt mod prin care poezia caută a imita și a produce energia afectului, este contrastul, și ca exemplu cităm mai întâiu următoarele versuri nouă ale unui june poet român:

Pe când frunța 'ngălbenită
Pe creangă murea,
Inima-mi întinerită
Vesel te iubea.

Ați pe creangă cu plăcere
Frunța vei zări,
Ați inima-mi de durere
Pote va muri.

(M. D. Cornea).

Ce efect frumos pot să producă contrastele, ne probază următoarea poezie de Goethe:

Mângăiere în lacrimi.

De ce, amice, ești mâhnit,
Când vesel îți ne-am strins?
Eu după ochii tăi cunosc:
De sigur tu ai plâns.

»Și dac'am plâns, retras de voi,
Am plâns de chinul greu,
Și lacrimi curg așa de dulci,
Alin sufletul meu«.

Amicii tăi voioși te rog
În sinul lor să vii,
Și ori ce 'n lume ai perdut,
Mâhnit să nu mai fii.

»Strigați, viiți, dar să vă spun
Ce păținesc nu pot,
Ah nu! eu n'am perdut nimic.
De și-mi lipsesc tot«.

Fii sprinten dar și cu curaj,
Esci tînăr plin de foc,
In anii tîi ori unde-ajungi
Cu amor și cu noroc.

»Ah nu, acolo n'am s'ajung!
Stă prea sus ca să sper,
Lucește blând ș'așa frumos
Ca steoa cea din cer«.

De stele să ne bucurăm,
Ear nu să le dorim,
Și cu plăcere nóptea ades
La ele să privim.

»Și cu plăcere țile 'ntregi
Privesc ades la ea;
Lăsați, ca nopțile să plâng
Cât inima mea vrea«.

(Va urma.)

Colomba.

Novelă de Prosper Mérimée.
(Continuare),

IV.

După ce cercetase casa de naștere a lui Napoleon, după ce își însușise prin mijloace mult, puțin corecte o bucătică de tapetă din odaia lui, miss Lydia resimți o jale adîncă, cum va simți ori-ce strein, care se pomenesce în o țără neospitalieră, astfel încât e silit a rămîne în singuritate. I păru rău că a venit la Corsica; decă însă ar fi plecat îndată, ar fi vătămât renumele ei de turistă curagiosă.

Miss Lydia se căpui cu răbdare și căută a omori timpul cum putea. La această hotărîre maritimă își puse creionul și colorile la îndemână și desemnă vederile portului, portretul unui țeran brun, care vindea pepinî, ca și un precupeț din alte părți, avînd însă pe lingă această o barbă albă și o față de adevărat bandit. Dar astea toate nu o amusa; decise decî a nebuni pe urmașul caporarilor și acest lucru nu era greu; căci departe de a merge în grabă la satul său, Orso stete, după părere cu plăcere în Ajaccio, cu toate că nu visita pe nimen. Miss Lydia însă își pusese o problemă nobilă, adică de a civiliza pe acest urs al munților, și a-l deturna de la planurile negre, care-l readuseră pe insula sa. De când începuse ca să-l studieze, își dîsesse, că ar fi păcat, de a lăsa pe omul tînăr să alerge în prăpastia, și că ar fi un fapt glorios pentru dînsa, decă ar converti pe un Corsican.

Călătoriî nostrîi petrecură astfel țioa: dimineața colonelul și cu Orso se duceau la vîntătoare, miss Lydia desemna și scria la amicele ei pentru a putea pune pe pistolele ei numele Ajaccio. Cătră șesé ore domniî se întorceau încărcăți cu vînat; mîncarî, miss Lydia cânta, colonelul dormia și tinerîi conversau pînă tîrziu sîra.

O ore care formalitate cu pașaportul său îl silise pe colonel de a face o vizită prefectului. Acesta, care avea vreme lungă ca și colegî sîi, aflase cu plăcere despre sosirea unui Englez, a unui om bogat din lumea mare, care era tatăl unei fete frumoșe; astfel dar îl primise cu politeță și îi făcuse oferirile sale de serviciu; cîteva țile mai în urmă i făcu o vizită.

Colonelul, care tocmai se sculase de la masă, era lungit pe divanul său și gata să adormă, fiă-sa cânta la un pian vechiî discordat.

Orso i întorcea notele și contempla umerî și pîrul blond al cîntărețî. Prefectul fu anunțat, cîntecul încetă, colonelul se sculă și prezentă prefectului pe fiă-sa.

— Nu-ți recomand, țise el, pe domnul della Rebbia, căci îl cunoscî de bună sîmă.

— Dsa este fiul colonelului della Rebbia? întrebă prefectul cu ore care sîclă.

— Da, domnule, rîspunse Orso.

»Am avut onóra de a cunósce pe tata D-tale.

Locuțiunile obicinuite ale conversațiunei se sfîrșiră curînd. Colonelul căscă fără de voie; în caracterul său de liberal, Orso n'avea plăcere de a vorbi cu un servitor al puterii, astfel totă conversațiunea remase în sarcina domnișorei Lydia. Din partea sa prefectul nu o curmă și resimțea o mare plăcere, că pôte vorbi cu o damă distinsă, care cunoscea toate notabilitățile din societatea europenă.

Din timp în timp părea a contempla, pe cînd vorbea, pe Orso cu o atențiune deosebită.

— Ați făcut cunoștința d-lui della Rebbia pe continent. întrebă el pe miss Lydia.

Ea rîspunse cu ore care sîclă, că-i făcuse cunoștința pe corabia, care o adusesse la Corsica.

— Este un tînăr forțe cum se cade, țise prefectul cu jumătate voce. Ți-a spus, adause mai incetinel, cu care scop s'a reintors în Corsica.

Miss Lydia luă posa ei maiestușă.

»Nu l'am întreat, țise ea, poți s'o afli dela dînsul.

Prefectul tăcu, dar auțind cu cîteva minute mai în urmă pe Orso vorbind englezesce cu colonelul, țise:

— Ai călătorit mult Domnule, după cum se vede, trebuie că ai uitat cu totul Corsica și datinele ei.

»Este drept, cînd m'am dus eram forțe tînăr.

— Esci încă în armată.

»Sunt pus în disponibilitate, domnule.

— Ai fost pré mult timp în armata franceză pentru a nu fi devenit cu totul francez, nu mă indoiesc de această, D-le.

Aceste cuvinte din urmă le pronunță cu mare apăsare.

Nu este tocmai o măgulire pentru Corsicanî decă li aducî aminte că aparțin națiunei celei mari. Voiesc să fiă un popor special și ei justifică această pretențiune pe deplin, așa în cât li se pôte îngădui. Orso rîspunse puțin supărat:

»Domnule prefect, crețî doră că un Corsican trebuie să fi servit în armata franceză pentru a fi un om de onóre?

— Nu, țise prefectul, vorbesc numai de ore-care obicinuri din această țără, din care unele nu sunt de natură pentru a face plăcere unui administrator. Accentuă cuvîntul obicinuri și făcu mina cea mai serioșă de care era capabil. Peste puțin se sculă și merse cu promisiunea domnișorei Lydia, că va visita pe soția lui la prefectură.

După ce se duse, țise miss Lydia: Așa dară am trebuit să vin pînă la Corsica pentru a afla, ce este un prefect; ista îmi pare destul de amabil.

»Cât în privința mea, răspuse Orso, nu pot să ȳic această, îl găsesse cam curios cu mina sa misterioasă.

Colonelul dormia; miss Lydia aruncă o privire asupra lui Orso și apropiându-se de el ȳise încetinel: Eu nu-l găsesse atât de misterios ca d-ta; eu cred că l'am înțeles.

»Esci foarte ageră de minte, miss Nevil, și decă ai găsit spirit în ceia ce a ȳis el, trebuie că a venit de la d-ta.

— Voiesci să-ți dau o probă despre agerimea mea? Eu-s puțin vrăjitoare și știu ce cugetă acei omeni pe cari i-am vădut de două ori.

»Dómne, mă sperii. Decă citești gândurile mele nu știu ȳeu, se mă îngrozesc séu se mă bucur.

— Domnule della Rebbia, continuă miss Lydia, înroșindu-se, nu ne cunoșcem de cât de vr'o câteva ȳile, — dar pe mare și în țeri barbare, — sper că mă vei scusa — omenii se-mpretinesc mai de grabă. — Nu te mira decă, decă, ca amică, îți vorbesc de lucruri mai intime, pe când ca streină, n'aș avea să mă amestec în ele.

»O nu pronunța acest cuvânt, cel alalt mi-a plăcut mai bine.

— Ei bine, domnul meu, trebuie să-ți spun, că fără de a fi ispitit secretele d-tale, totuș le cunosc în parte, și că mă mihnesc unele din ele. Cunoșc nenorocirea, care a lovit familia d-tale; mi s'a spus multe despre caracterul răsbunător al compatrioților d-tale și despre modul cum își resbun. — Prefectul n'a făcut el ore alușione la această.

»Cređi, miss Lydia? —

Și Orso deveni galbên ca mórtea.

— Nu, d-le della Rebbia, ȳise ea intrerupându-l, știu că ești un gentilom plin de onóre. Singur mi-ai ȳis, că în țera d-tale numai omenii din popor mai cunosc vendetta — pe care o numesci un fel de duel.

»Cređi, că aș putea deveni vr'odată ucigaș?

— De vreme ce-ți vorbesc de acest lucru, domnule Orso, veđi-pré bine că nu mă indoiesc de d-ta, și decă ți-am vorbit despre această, ȳise ea plecând ochii, am presupus, că întors a casă și impresorat de prejudețe barbare, îți va veni bine să ști, că este cineva, care te stiméază pentru curagiul cu care te opui acestor ispitiri. — Dar să nu mai vorbim de aceste lucruri urite, în fac durere de cap, și étă că-i târđiu. Nu-i așa, că nu te-ai supérat? Bună séra, pe englezese. Și ea îi întinse mâna.

»Domnișóra ȳise el, ști pré bine, că sunt momente, în care se descéptă din nou în mine instinctele țerei mele? Câte o dată când mă gândesc la sêrmanul meu tată — atunci în vin gânduri nefericite. D-tale am a-ți mulțami, că m'am liberat pentru tot de-a-una de ele. Mersi, mersi!

Voia să mai vorbescă, dar domnișórei Lydia i căđu o linguriță și sgomotul descéptă pe colonel.

— Della Rebbia, mâne la cincă ore la vênătóre, să fi punctual.

»Da, domnule colonel.

V.

A două diminéță, ceva înaintea zorilor, miss Nevil întorcându-se de la o promenadă, reintra cu camariera ei în han, când se arătă în oraș o femeică ténéră, îmbrăcată în negru

venind călare pe un cal robust. În urma ei călărea un fel de țeran, îmbrăcat în o haină cafeniă găurită la cote, purtând o pușcă în mâni, adică era în complectul costum melodramatic al unui bandit corsican, séu a unui comerciant călător.

Frumșețea femeii ténere, care călărea înainte, atrase mai întâiu atențiunea domnișórei Nevil. Părea a fi ca de douăzeci de ani. Era naltă, albă, cu ochi albaștri cu gura rumenă, cu dinții strălucitori ca fildișul. În aerul ei se vedea tot o dată trufie, nelinisce și jale. Pe cap avea una din acele véluri de mêtase négră, care se numeșce mezzaro, pe care l'a introdus Genuesii în Corsica, și care șede atât de bine la femeii. Costumul ei era frumúșel, dar foarte simplu.

Miss Nevil avu destul timp pentru a contempla, căci dama cu vélul, se oprise pe stradă, pentru a întreba pe cineva cu mult interes, după cum să părea: apoi după ce primi răspunsul, dete cu nuiaoa ei o lovitură calului, care se puse în trapét, oprindu-se numai, când ajunse dinaintea hanului. După ce schimbase vr'o două cuvinte cu hangiul, sări ușurel de pe cal și se puse pe o bancă, ér servitorul ei duse caii în grajd. Miss Nevil trecu în costumul ei parisian dinaintea streinei, fără ca această să fi ridicat ochii.

După un cart de oră deschidénd ferestra o veđu pe dama cu vélul în aceiaș pozițiune pe acelaș loc. Peste puțin apărură colonelul și Orso, care se întorceau de la vênătóre. Acum hangiul vorbi câteva cuvinte cu dama în doliu și arétă spre junele della Rebbia. Ea se înroși, se sculă cu vioiciune, făcu vr'o doui pași înainte, apoi se opri fără mișcare și ca speriată. Orso era aprópe de ea și o contemplă cu curiositate.

— D-ta esci, ȳise ea cu vocea mișcată, Orso della Rebbia? — Eu sunt Colomba.

»Colomba! exclamă Orso.

Și îmbrățioșându-o, o sărută cu tandreță, ceia ce li se păru cam pocit colonelului și fie-si, căci în Englitera lumea nu se sărută pe stradă.

— Dragă trate, ȳise Colomba, mă vei ierta pentru că am venit fără porunca ta, dar am aflat prin amicii mei, că ai sosit, și era o mare mângăiere pentru mine, de a te vedea. —

Orso o sărută încă o dată, apoi, întorcéndu-se spre colonel, ȳise:

Asta-i sora mea; n'aș fi recunoscut-o, decă nu mi-ar fi spus numele ei —

»Colomba — Colonelul Sir Tomas Nevil; — Domnule colonel, astăđi nu voi putea avea onórea de a prândi cu d-ta — soră mea —

— Dar la dracu, unde voiesci să prândesci? Știi pré bine, că în acest afurisit de hotel este o singură mésză, și această este pentru noi. Domnișóra va face mare plăcere fie-mi, decă va voi să ni se asoțieze.

Colomba privi la frate-séu, care nu aseptă multe poftituri, apoi intrară améndou în cea mai mare odaia a hanului, care servea colonelului de salon și de odaia de mâncare. Mademoasela Colomba, prezentată domnișórei Nevil i făcu o mare plecăciune, nu ȳise însă nici un cuvânt. Se vedea, că era foarte sficiósă și că, póte pentru prima oră în viața ei, să afla față cu streini. — Înse în manierele ei nu era nimic, care se fi denotat pe locutióra de provincie. Particularitatea acoperea stingăcia ei. Tocmai d'accia i plăcu domnișórei Nevil

și fiind-că în han nu era altă odaia disponibilă, căci colonelul și cu fiă-sa le cuprinseseră pe toate, miss Lydia duse curiositatea sêu politeța până intru acolo, de propuse domnișorei della Rebbia, că va pune în odaia ei propriă un pat pentru dânsa.

Colomba bilbăi vr'o câteva cuvinte de mulțămîță și mersé după camarieră pentru a face acele reparațiuni la toaleta ei pe care le necesită o călătorie întreprinsă în praf și în sôre.

Când sê întôrse în salon, sê opri dinaintea puscilor colonelului pe care servitorul le aședase într'un colț.

— Ce arme frumoșe! dîse ea, sunt ale tale dragă frate.

»Nu, sunt arme englezesci ale colonelului; ele sunt tot atât de bune precât sunt de frumoșe.

— Aș dori ca și tu să aibi o asemenea armă, dîse Colomba.

»Sê află una între aceste trei, care este a lui della Rebbia, exclamă colonelul; scie pré bine să âmble cu ele. Astădî la patru-spre-șede împușcături, patru-spre-șede bucăți.

Îndată sê născu o întrecere în marinositate în care sê învinse Orso, și încă spre mulțămirea cea mai mare a soră-si, după cum sê putea vedea din bucuria copilărescă care sê lăți făr de veste pe fața ei, ce fusese cu câteva momente mai înainte atât de seriôsă.

— Alege iubite, dîse colonelul.

Orso refusă.

— Ei bine sora d-tale va alege pentru d-ta.

Colomba n'asceptă să i sê spună asta de două ori; luă arma care era mai puțin împodobită, dar era un excelint Manton (numele fabricii) de calibru mare.

»Asta, dîse ea, trebuie să ducă bine glonțul.

Orso sê incurcă în mulțămitele sale; prânțul fu servit tocmai la timp pentru a-l scăpa din perplexitate. Miss Lydia era încântată de a vedea, că Colomba, — care făcuse ôre care greutăți pentru a sê pune la mész și care cedase numai privirilor rugătoare ale frate-sêu — îș făcu cruce, ca o bună creștină ce era, înainte de a mânca.

— Bine, dîse ea, étă un lucru primitiv; și îș propuse a face mai mult de cât o singură observațiune la acéstă ténéră reprezentantă a datinelor corsicane. Cât în privința lui Orso el nu sê simțea pré bine, căci i era témă, că soră-sa va face sêu va dîce ceva, ce va miroși pré a săténcă. Dar Colomba îl observă fără preget și îș regulă toate mișcările ei după ale sale. Câte odată sê uita la el cu o privire tristă, și de câte ori sê întâlneau ochii ei cu ai sêi, el îș întorcea mai întâiu privirea, ca și când ar fi voit să scape de o întrebare, pe care o adresa ea în tăcere cătră el și pe care el o înțelegea prea bine. Conversațiunea sê purta în limba franceză, căci colonelul nu sê exprima cu ușurință în cea italiană. Colomba înțelegea limba franceză, și nu pronunța réu puținle cuvinte pe care le schimba cu cei de la masă.

După masă, colonelul, care observase sila ce părea a exista între soră și frate, întrebă pe Orso, decă n'are să vorbescă ceva singur cu soră-sa, și sê oferi a trece pentru acest cas în odaia laterală. Dar Orso sê grăbi a mulțămi, dîcend că la Pietranera vor avea destul timp pentru a vorbi împreună. Asta era satul, unde avea de gând să ședă.

Colonelul cuprinse locul sêu obișnuit pe divan, și miss

Nevil, după ce făcuse mai multe încercări zadarnice pentru a face pe Colomba de a vorbi, sê rugă de Orso, ca să-i cetească un cant din Dante, care era poetul ei de predilecțiune. Orso alese cantul infernului, în care sê află episodul Francesca da Rimini, și ceti, intonând cât putu de bine stanțele mărețe, care descriu atât de frumos pericolul de a ceti împreună, unul și una, o carte de amor. Pe când cetea, Colomba sê apropiă de mész, ridică capul pe care-l ținuse până atunci plecat. Ochii ei luceau de focul neobișnuit, când sê înroșea, când sê îngălbinea și sê mișca fără astêmpêr pe scaunul ei.

Când sê sîrși lectura exclamă: Cât e de frumos, cine a făcut astă, iubite frate.

Orso sê rușină puțin și miss Lydia respuse zimbînd că versurile ar fi făcute de un poet florentin, care a murit cu vr'o câți-va secolî înainte.

»Trebuie să citești pe Dante, dîse Orso, când vom fi la Pietranera.

— O Dómne cât e de frumos acésta! repetă Colomba. Recită două sêu trei terține, pe care le ținuse minte, întâiu încetinel, apoi devenind mai animată, cu mai multă expresiune de câtă avusese frate-sêu la cetit. Miss Lydia era de tot surprinsă.

»Trebuie că iubesci fórte mult poesia, dîse ea. Cât te invidiez pentru fericirea că poți ceti pe Dante, par' că-ar fi o carte nouă.

— Veđi miss Nevil, ce putere au versurile lui Dante, ele extasiasă o mică sêlbatică, care nu sciă de cât tatăl nostru. Dar mă înșel, sciú că Colomba sê ține de tagma poetilor. Pe când era încă copilă, făcea la versuri și tata îm scrise, că ar fi cea mai mare voceratrice din Pietranera și din prejur.

Colomba aruncă o privire de rugămênt asupra frate-sêu. Miss Nevil auđise despre improvisătoarele corsicane și dorea mult a cunósce pe vr'una din ele. D'aceia sê rugă de Colomba, ca să-i dea o probă despre talentul ei.

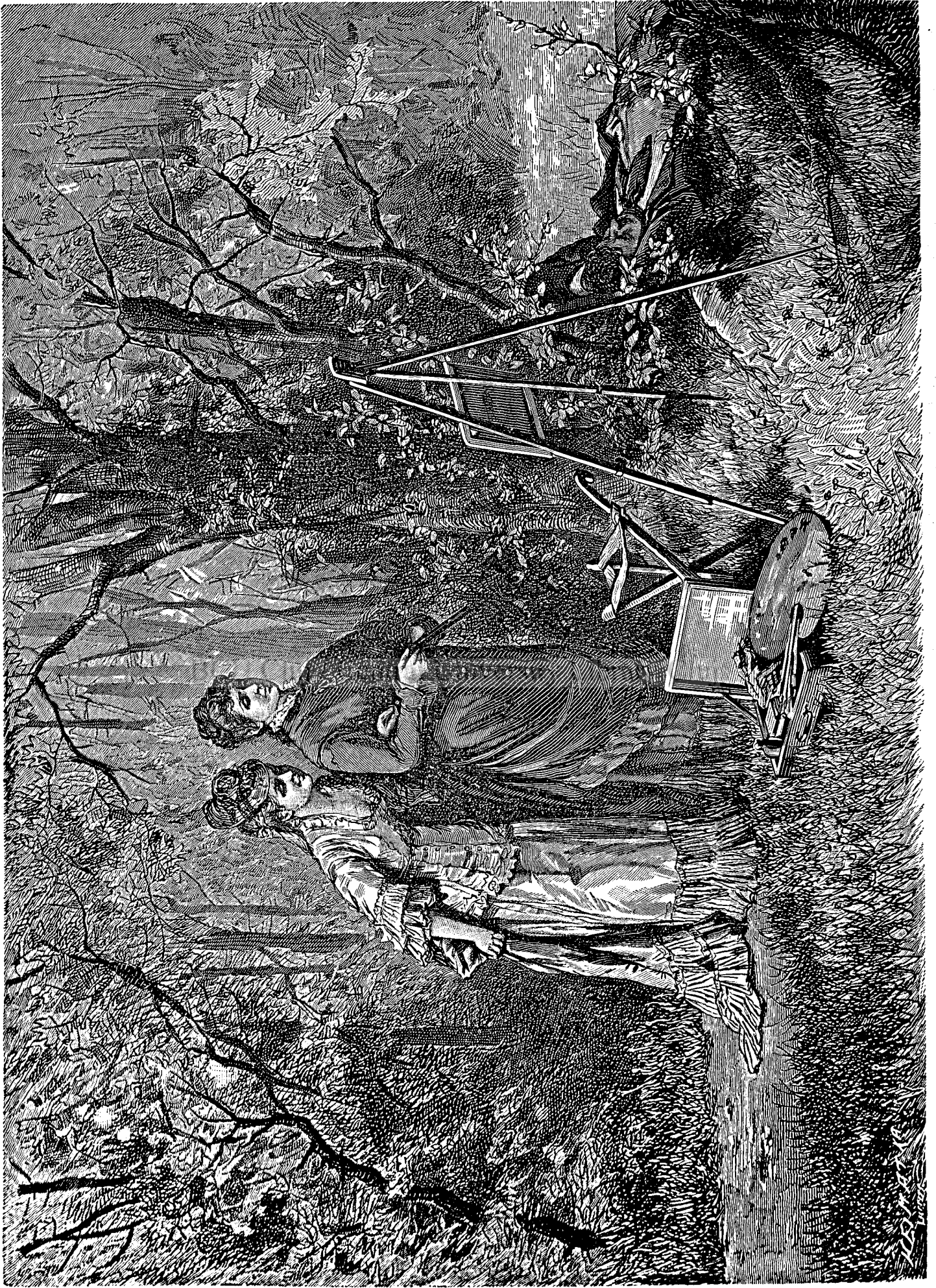
Orso încercă a o opri de la acéstă. I părea réu, că a vorbit despre talentele poetice ale soră-si. În dar susținu că nu póte fi nimic mai stupid de cât o baladă corsicană, în dar declară, că ar fi o trădare, decă ar voi cineva să reciteze versuri corsicane după versurile lui Dante. Cu astea toate excită și mai mult curiositatea domnișorei Nevil, astfel încât fu în fine silit a dîce cătră soră-sa:

»Bine dar, improvisează ceva, însé cât sê póte de scurt.

Colomba oftă, privi un minut pe mész, apoi la tavan, după aceea puse mâna pe ochi și începu a cânta sêu mai bine a declama cu vócea nesigură:

Fetița și porumbelul.

În vale, dincolo de deluri. — Sôrele vine numai odată pe fie care dî. — În vale este o casă tristă. — Êrba crește pe pragul ei. — Ușile, ferestrele sunt mereu închise. — Nu ese nici un fum dasupra coperișului. — Dar spre améđi, când vine sôrele, — O feréstră sê deschide, — Orfana șede la rôtă și tórcé — Și cântă la tors — Un cântec de jale. — Dar nimen nu-i respunde. — Odată în o dî de primăvéră — Un porumbel sê aședă pe pomul învecinat, — Auđi cântecul fetiței. — Fetița, dîse el, ce plângi singură; — Un uliu mi-a luat soția mea. — »Porumbele arată-mi uliul — de ar sbura

PICTORUL DILIGENT

mai sus de cât norii, — Eu il voi doborî la pămînt, — Mie însă, fetei sîrmene — Cine mi va aduce pe fratele meu, — Pe fratele meu, care este în țeri streine? — Fetița spune-mi, unde-i frate-tîu, — Să sbor la dînsul, să-i spun de jalea ta.

— Êtă un porumbel bine crescut, exclamă Orso îmbră-
țoșând pe soră-să cu o emoțiune, care contrasta tare cu tonul
glumeț în care vorbea.

»Cîntecul d-tale este gentil, țise miss Lydia. Trebuie
să-l am în albumul meu, ca să-l traduc în englezesce.

Colonelul, care nu înțelesese nici un cuvînt, intruni com-
plimentele sale, cu acelea ale fie-si și adaoșe:

— Cîntecul d-tale tratăză despre porumbelul, pe care
l'am mîncat astăđi cu sos a la Corsicana.

Intru acêsta venise óra de durmit. Cele douê fete sê
retraseră în chilia lor. Scoțindu-si miss Lydia colierul, cercei
și brățarele, sê uită la sôtă-sa, care trase de sub haina ei un
obiect lung și suptire. Colomba ascunse acest obiect sub vîlul
ei, care era pe măsă, apoi ingenunchiă și sê inchină, după
care sê puse în pat. Curiósă din fire și mai incetă la des-
brăcat, ca tóte englezele, miss Lydia sê apropiă de măsă, și
prefăcendu-sê că caută un ac, ridică vîlul și vîdu un pumnal
lung, împodobit cu arabesce de argint. Era o armă vechiă și
prețiosă.

— Este datina p'aicî, ca domnișórele să pórte acest mic
instrument prin corsetul lor, întrebă miss Nevil zimbînd.

»Da, e de lipsă, respunse Colomba, zimbînd și ea, căci
sunt fôrte mulți ómenî rîi p'aicî.

— Și đeu, ai avea curăđi să faci o lovitură cu el?
Miss Nevil la acêsta făcu cu pumnalul în mână o mișcare,
cum fac actori pe scenă lovînd din sus în jos.

»Cum nu, decă ar fi de lipsă, țise Colomba cu vocea ei lină,
pentru ca să mē apêr pe mîne sêu pe amicii mei. — Dar nu
sê ține pumnalul așa cum îl ții d-ta, așa te-ai putea rîni,
decă persóna, pe care ai voi să o nimeresci, s'ar trage înapoi.
Êtă așa de jos în sus. Așa-i de mórte, cum să țice. — Ferice
de acela, care nu are lipsă de asemenea armă!

Óftă, puse capul pe pernă și închise ochi.

VI.

Acum unde dorm cu toți, Colomba, colonelul și fiă-sa,
să ne profităm de ocașione pentru a informa pe lector despre
unele lucruri, pe care trebuie să le șcie, înainte de a afla cele
ce sê vor petrece de aici înainte. El șcie deja, că colonelul
della Rebbia, tatăl lui Orso, fusese ucis; dar în Corsica ómenî
nu sêucid, ca pe la noi, de ucigași orî de hoși, ei săucid
de dușmanî lor. Adese orî este însă fôrte greu a spune de
ce au dușmanî. Multe familî sê urăsc din obicei, și tradi-
țiunea despre primul indemn al urei sê perde de multe orî
cu totul.

Familia de care sê ținea colonelul della Rebbia, ura mai
multe alte familî, dar mai cu sémă pe Barricini. Unî spunea
că în secolul al șese-spre-đeclea un della Rebbia ar fi sedus
pe o fetă din familia Barricini și că pentru acêsta ar fi fost
ucis de un consăngean al fetei. Alți povesteau istoria crăș
altmîntre, țicînd că o fetă din familia della Rebbia ar fi fost
sedusă și că un Barricini ar fi fost ucis. Era mult sânge
între cele douê case, după vorba Corsicanilor. Cu tóte

acestea și în contra obiceiului, primul omor nu atrăsese după
sine altele; cei din familia della Rebbia precum și cei din nea-
mul Barricini, să persecutaseră de o potrivă de cătră. guver-
nul genovan, și fiind astfel feciorî lor în streinătate, cele douê
familî sê găsiseră prin mai multe generațiuni lipsite de repre-
sentanți lor energici. Spre finele secului un della Rebbia,
ofițer în serviciu napolitan, aflându-sê într'o casă de joc, avu-
sesse o cêrtă cu vr'o doi militari, care îl numiseră între altele
cioban corsican, el trase spada, dar unul cătră trei, ar fi avut
o pozițiune grea, decă un strein, care juca la aceiaș măsă n'ar
fi strigat: „și eu sunt Corsican” și decă nu i-ar fi venit întru
ajutor. Acest strein era un Barricini, care însă nu cunóscea
pe compatriotul sêu. După ce să explicară, începură a șimba
multe cuvinte de politeță și asigurări de amicițiă; căci în stre-
inătate Corsicanî sê împretinesc lesne; a casă însă să intimplă
tocmai contrariul, după cum sê vîdu bine la acêsta ocașione.
Barricini și della Rebbia fură, pe cât timp petrecură în Italia,
amici intimî; dar întorși în Corsică, sê vîdură fôrte rar, cu
tóte că locuiau în acelaș sat, și când muriră, sê țicea că n'ar
fi vorbit unul cu altul de cincî sêu șese anî. Fiî lor trăiră
tot așa în »etichetă» cum sê țice în Corsica. Unul Ghilfuccio,
tatăl lui Orso, era militar, celalalt, Guidice Barricini, era ad-
vocat. Fiînd amêndoi copii familiei lor și separați prin ocu-
pațiunea lor, n'avură mai nici o ocașione pentru a sê vedea
sêu a vorbi unul cu altul. Dar într'una din țile, cătră 1809,
țise Guidice, când ceti într'un jurnal, că capitanul Ghilfuccio
della Rebbia ar fi primit o decorațiune, dinaintea unor martori,
că nu să miră de acêsta, de óre ce generalul... protege fa-
milia sa. Acêsta vorbă să împărtăși lui Ghilfuccio la Vienne,
care din partea sa țise cătră un compatriot, când sê întorse
în Corsica, că va găsi pe Guidice, când va sosi a casă fôrte
bogat, căci ar fi căștigat mai mulți bani cu procesele sale cele
perdute, ca cu cele căștigate. Nu s'a știut nici odată acurat,
decă prin aceste vorbe voia să dea să înțelgă, ca avocatul
ar fi trădat pe clienți sêi, sêu că s'a mărđinit numai de a
exprima adevêrul trivial, că un proces rîu aduce iuristului
mai mult venit de cât un proces bun. Fiă cum ar fi, advócatur
Barricini auđi despre acest epigram, și nu l'a uitat nici odată.

În anul 1812 dori să sê facă primar al comunei sale și
avea tóte șanșele, când de o dată sê auđi că generalul...
ar fi scris prefectului pentru a recomanda pe un consăngean
al nevestei lui Ghilfuccio, care să și alese. După căderea im-
peratului, în anul 1814, protegatul generalului fu denunciat
ca bonapartist și înlocuit prin Guidice Barricini. Acesta ér
să destitui când revenise Napoleon pentru o sută de țile, apoi
însă, după ce sê potoli furtuna cu Napoleon, reluă érăș func-
țiunile sale.

Din acest moment stêua sa lucca mai tare de cât orî și
când. Colonelul della Rebbia care fusese pus în pensiuine și
care sê retrăsese la Pietranera, avea să indure o luptă se-
cretă de intrigi și șicane necurmute în contra lui; când sê
vedea citat pentru a da sémă de păgubile, ce pîcinuise calul
sêu la gardurile primarului; când auđia, că acesta ar fi pus
să sê ia o pêtră, care purta armele familiei della Rebbia de
pe mormêntul unui membru al acestei familî din biserică sub
pretext de a repara pardosêla. Când rodea caprele plantele
colonelului, proprietariî acestor animale aflău scut la primar.

și să distituiră unul după altul băcanul, care ținea biroul postal din Petranera și păzitorul, un biet soldat bătrân și olog, fiind-că erau protegații lui della Rebbia și fură înlocuiți prin creaturi de-ai primarului.

Soția colonelului când muri exprimase dorința să fiă înmormântată într-o dumbravă unde-i plăcuse a se preâmba. Primariul declară îndată, că trebuie să se îngrope în cimiteriul comunei, fiind-că n'ar fi primit autorizațiunea de a permite o înmormântare privată. Colonelul se infuriă și declară, că până la sosirea acelei autorizațiuni, soția-sa să se îngrope la locul ales de dânsa și puse a se face acolo o gropă. Primariul din partea sa puse să se facă o gropă în cimiteriu, și chieamă gendarmăria pentru a susține legea, după cum dicea el. În ziua de înmormântare cele două partide își steteau față 'n față și într'un moment părea că va izbucni o luptă pentru rămășițele pământesci ale dâmnului della Rebbia. Ca vr'o patruzeci de țărani bine înarmați, chieamați din partea consângenilor re-pausatei, siliră pe preot, când eși din biserică, să apuce drumul spre dumbravă: despre altă parte eși primarul cu cei doi fii ai săi, cu clienții săi, și cu gendarmii pentru a se opune. Când se ivi și când provocă conductul, ca să se întorcă fu primit cu strigăte și cu amenințări. Avantagiul era de partea patrioților, căci erau în număr mai mare, și păreau gata a întreprinde lupta. La vederea lui Barricini se încărcară mai multe puști, să dicea chiar, că un cioban ar fi ținut asupra lui, dar colonelul i-ar fi aruncat pușca și ar fi poruncit, ca nimen să nu tragă fără voia sa.

Primariului din fire îi era frică de impușcături și se retrase cu escorta sa, evitând lupta; conductul mortuar se puse apoi în mișcare și apucă pe calea cea mai lungă pentru a trece dinaintea primării. În momentul când defilă un prost avu ideia de a striga: să trăiească împăratul. Două seu trei voci repetară acest strigăt, și Rebbianistii devenind din ce în ce mai infocați, propuseră a ucide un bou, care era al primariului și care din întâmplare le stetea în cale. Spre fericire colonelul îi opri cu forța de la acest fapt.

Să înțelege că să făcu un proces verbal și că primarul alcătui în stilul cel mai pompos un raport, prin care arăta, că s'ar fi călcat în picere legile divine și omenesci, că s'ar fi desconsiderat și s'ar fi insultat maiestatea persoanei sale a primariului și a preotului. Colonelul della Rebbia, să dicea în acel raport, s'a pus în fruntea unui complot bonapartistic, pentru a schimba succesiunea la tron, și pentru a ațîța pe cetățeni, ca să se inarneze unii către alții, crime, prevădute la articolii 86 și 91 ai codului penal.

Exagerațiunea acestei denunțațiuni slăbi efectul ei, colonelul scris prefectului și procurorului; un consângean al soției sale era înrudit cu deputatul insulei, er altul era vărul președintelui curții de casațiune. Grația intervențiunei lor, complotul n'avu urmări, dâmnul della Rebbia rămase în dumbravă, și singur acel prost care strigase „vivat împăratul” se condamnă la închisore de două săptămâni.

Advocatul și primariul Barricini nu era indestulat cu acest rezultat și dirigă bateriile sale spre altă parte. Căută un vechi document, și întreprinse pe baza lui un proces în contra colonelului, reclamând păraul care mâna mōra colonelului. Acest proces dură mult timp. După trecerea unui an, tribunalul era

gata, să aducă o sentință, și încă în favōrea colonelului, când de o dată domnul Barricini depune în mâinile procurorului o epistolă scrisă de un anume Agostini, care era un bandit vestit și prin care epistolă îl amenința pe primar cu omor și cu foc, decă nu va părăsi pretențiunile sale. Să scia, că în Corsica o asemenea protecțiune din partea bandiților este un mijloc foarte usitat pentru a influența mersul și rezultatul proceselor. Primariul se folosi de această epistolă, dar o nouă episodă incurcă treba și mai tare. Banditul Agostini scrisă către procuror și se plânse, că ar fi imitat cineva scrisōrea sa, pentru a negri caracterul său, prezentându-l ca pe un om, care ar face negustorie cu influența sa. De voi descoperi pe plastograf, așa se sfârși epistola, îl voi pedepsi amarnic.

Era dar vederat că Agostini nu scrisese epistola către primar. Della Rebbia învinovăția pe Barricini, că el ar fi plastograful, er Barricini dicea, că a doua epistolă a lui Agostini, cea către procuror, ar fi plastografată din partea lui della Rebbia. Din ambele părți curgeau amenințările și justiția nu scia unde să găsească pe cei vinovați.

Pe acest timp colonelul Ghifuccio fu omorit. Eță faptele, cum să constatară din partea tribunalului.

În 2 August 18 . . . către sēră, nevasta Madelena Pietri, care aducea grâu la Pietranera, auđi doue pușcături, care izbucniseră în o văgăună prin care mergea drumul spre sat, în depărtare ca de vr'o sută de pași de dânsa. În acelaș moment vėdu pe un om, care, pitulindu-se prin viță, mergea fuga spre sat. Acest om se opri puțin și privi împrejur; depărtarea opri însă pe femeia, de a recunōsce fața lui: afară d'aceia avea o fōiă de viță în gură, care i acoperea mai tot obrazul. Făcu cu mâna un semn unui soț al său, ș'apoi peri prin viță.

Unul deră săvērșise omorul, și altul stētuse la pindă, orî trăsese amēndoui, căci femeia auđise doue impușcături. În tot cazul erau doi complici.

Muierea Pietri aruncă sarcina ei la pământ, urcă poteca în sus și găsi pe colonelul della Rebbia, zăcēnd în sângele său, străpuns de doue lovituri de pușcă, dar resufflând încă. Lângă el era pușca sa cu cocoșul tras, ca și cum s'ar fi pus în stare de apărare către o persoană, care îl atacase în față, pe când altul din dos trăsese asupra lui. El horcăia și se lupta în contra morții, dar nu mai putea pronunța nici un cuvēt, ceia ce explicară medicii din natură ranelor sale, care treceau prin plumăni. Sē inecă în sânge, care curgea ca un părău roșu din el. În dar îl ridică muierea în sus, în dar îl întrebă. Vedeă, că voiesce să vorbēscă, dar că nu pōte. Înțelegēnd că voiesce să pună mâna în buzunarul său, scōse d'acolo un mic portofoliu, și-l țēnu deschis dinaintea lui.

Rănitul luă creionul portofoliului său și se încercă, ca să scrie. În adevēr îl vėdu femeia cum scrisese cu mare chin mai multe litere, dar nesciind să citēscă, nu putu înțelege sensul lor.

Ne mai putēnd de atāta ostenelă, colonelul lāsă portofoliul în mâna muierei, pe care o strinse cu putere: și o privi par' că ar fi voit să dică: este un lucru însemnat, este numele ucigătorului.

Muierea Pietri merse în sat. Acolo se întâlni cu primariul Barricini și cu cei doi feciori ai lui. Li povesti ceia ce vėduse. Primariul alergă la primăria pentru a-și pune eșarpa

sa și pentru a chema pe secretar și pe gendarmi. Remasă singură cu ténérul Vincentello Barricini, unul dintre fii primariului, Madelena Pietri i propuse, să alerge intru ajutor colonelului, decă cumva s'ar afla încă in viétă; Vincentello răspunse însă, că, decă s'ar apropia de un om, care a fost dușmanul de mórte al familiei sale, tótă lumea ar dice, că l'ar fi ucis el. Primariul sosind la fața locului, găsi pe colonel mort, puse să se ridice cadavrul, și să se facă procesul verbal.

Cu tótă zăpăcéla sa, fórte naturală in acest moment, Barricini se grăbise a lua de la muiere portofoliul colonelului și a-l sigila. Tot o dată dispuse a se face tóte cercetările posibile, dar nici una nu conduse la vr'o descoperire insemnată.

Când sosi judele de instrucțiune, să deschise portofoliul. Toți erau in cea mai mare àceptare.

Judele căută din fóiă in fóiă; găsi notițe, insemnări, și alte lucruri obicinuite. Acum însă pe una din foile cele din urmă, pe o fóiă sângerată se vedea câteva litere, scrise de o mână tremurândă, dar cu tóte astea cetibile.

Aceste litere compuneau cuvéntul: Agosti — Judele nu se indoi câtuș de puțin, cumcă colonelul de bună sémă prin acele litere a voit să arete că a fost ucis de banditul Agostini.

Colomba della Rebbia, care fusese chiămată din partea judelui, ceru să examineze portofoliul. După ce-l resfoise mai mult timp intinse mâna cătră primar și dice:

— Êtă ucigașul, el este, el și cu fii sêi!

Apoi povesti cu o agerime și cu o lămurire, care erau surprindétore in starea ei de durere. in care se afla, că tată-sêu ar fi primit cu vr'o câteva zile o epistolă de la fiu-sêu, pe care ar fi ars-o, dar mai întâiu, ș'ar fi insemnat cu creion adresa lui Orso in portofoliul sêu, fiind-că acesta schimbase garnisona. Acéstă adresă nu se mai afla in portofoliu, și Colomba conchise d'aici, că primariul ar fi rupt d'acolo fóiă pe care era scrisă; acéstă fóiă a fost însă tot acea pe care stétuse numele ucigașului; in locul acestui nume, după părerea Colombi, primariul ar fi scris numele lui Agostini. (Va urma.)

Românii din Macedonia, Thessalia, Epir și Thracia.

(Fine.)

IV.

Despre Macedo-Românii comercianți și industriași au vorbit destul autorii de mai sus, lipsesce să vorbim încă ceva mai pe larg despre Farșeroți sêu păstorii nomadi, acéstă clasă destul de insemnată a poporului Macedo-Român¹⁾.

Ei se estind — cum am spus și mai sus — preste tóte părțile locuite de Macedo-Români. Véra se aședă cu colibele și turmele lor prin muntți și pe la pólele acestora, ér érna se cobor pe văile mánóse ale Thesaliei, Epirului, Macedoniei, Thraciei. — Ei plătesc porți otomane tributul — deciuéla — ca și orî care altă clasă a poporului, și pre lângă acésta și un fel de dar pašalelor, sub acăró guvern se află pe unde petrec.

Pășunile din timpurile vechi -s împărțite intre deosebitele semânții; fie care comunitate, fie care familiă își are ascurat locul de pășune pe véră ca și pe érnă.

Colibele pentru érnă și le fac de comun din pânză de pěr de capră, ér cele de véră din materiă mai ușórá, și le aședă tot dea una lângă isvóre sub frunđiș și in genere in locurile cele mai plăcute. — Unii au case zidite și forméză sate intregi, ér când le părăsesc pe câte 5, 6, 7, luni, lasă câte un anumit număr de ómeni, cari se le păzescă și apere in cas de lipsă.

Femeile 's insărcinate a se îngriji de trebuințele de tóte zilele ale familiei; ér bărbații cu fii lor veghiéză — ajutați de câni păzitorii, — di și nópte turmele; diua le mână afară la pășune, ér nóptea le bagă intre zidituri de petró. Mai cu băgare de sémă priveghiéză păstorii in noptile intunecóse, și când e timpul urit: căci in asemenea nopti năvălesc adeseori lotrii și lupii asupra turmelor. Tótă nóptea o petrec păstorii cu astfel de ocașiuni in picióre, invéliți in glugile lor nestră-

bătute de plóia și néuă, cu puști și cu piștóle a mână și la brêu, pe cari le descarcă din când in când intre strigăte și chiuituri, ca se țină astfel câni necurmat in lătrat și larmă. In cas de periclu ei au nisce anumite semne, prin cari se in-sciintéză unii pe alții de la o stână la alta și-și sar unii altora intr'ajutor.

Ometele și vėrsăturile de apă atât de dese in Thesalia, Epir și Macedonia causéză păstorilor adesea daune fórte mari și acésta pentru că dēnșii n'au nici când provisiune de nutret pentru vite și așa in casuri de omēt și revėrsări de apă, lipsindu-le érbă, n'au cu ce nutri vitele; de aceea sunt nevoiți a le vinde cu prețuri de nimica, și a sėráci cu totul. Ca se prevină asemenea nenorociri, când vėd semne că érna are se fie grea, se trag mai de timpuriu cătră malurile mării, unde clima e mai domóla și revėrsările mai rare și neinsemnate.

Reproducem descrierea migrărilor acestor Români după sus amintitul articlu din „Fóia pentru minte“ etc. respective din „Lepturariul“ lui A. Pumnul.

„Măreță, sėrbătoréscă și incântátore e migrațiunea anuală a acestor Români! Ea cuprinde in sine ceva rar și străbătător, ce nu se obicinuesce la alte popóre. La o di anumită, bună-óră la sântul Dumitru, se adună semințele la orașele Perivoli și San-Marima pe culmea macedonică a Pindului și acolo fac o sėrbátore publică. După astă sėrbátore bėtrânii fac svat comun și aleg câteva familii brave și de omeniă, cari se hotăresc se rămână preste érnă acasă și se păzescă satele și locuințele părăsite. Minutul purcederei il vestesc preoții, reversând preste poporul purcedător prin rugăciuni evlavióse și cucernice binecuvéntarea D-đeescă. Este ceva străbătător până la animă, a privi astă mulțime nenumérată, cum își ia diua bună și rémas bun cu lacrimi și cu cele mai duióse cuvinte de la cei ce rămân spre păđirea satelor, de la casele sale însăși și de la tot ce se află pe lângă acele. — Acum se pornesce tótă

¹⁾ Acestea date-s mai ales după un articlu publicat in „Fóia pentru minte etc.“ reproduc și in „Lepturariul“ lui A. Pumnul Tom. II. partea 24-a, pp. 16—183.

mulțimea de o dată, se mișcă în cete regulate par' că pornesc pământul întreg spre călătoria. Dar abia au făcut vr'o cățiva pași și la ore care depărtare își mai întorc încă odată ochii spre coperișele caselor, pe cari le părăsesc acum, urându-le să se aflu bine în tot decursul ernei până la primăvera viitoare, când au să revină, ca să locuiescă éraš într'ensele! Fie-care stațiune de repaus este otărită, cât timp au să rămână într'ensa, ca să pască cu turmele tótă érba ce să află acolo. — Asemenea e defiptă și fie-care stațiune de remas preste nópte. Astfel pornesc tómna ca și cocostêrcii cu nónele-și familii, ca părăsindu-și locuințele avute preste véră, să mérgă departe preste mări întinse la o climă mai caldă, cu speranță că la primăvera următoare să vor întórce éraš la locuințele de pe aici avute în véra trecută.

Turmele să cațeră în colóne pe costișele munților, unde sosesc! sunetul telancelor de la țapi și herbeci, sbieratul vitelor de tot felul insoțesc lungul șir al călătorilor Pindului, cari cu impoporațiunea lor de véră acopér latele și întinsele șesuri ale Macedoniei. Bêtrâni, bărbați, juni, copii, femei, merg încungiuțați de vite domestice, de cai puternici, de cătări încărcăți cu sarcine de provisiuni de ale mâncărei, de asupra cărora cântă cocoșul, acest ornice natural și neînșelător al țeranilor! Fețele tuturor strălucesc de flórea prețioasă a sănătății, a curăției și nevinovăției! Ei merg cu toții plini de speranță, că vor afla imbelșugare și o climă mai dulce și mai domólă, unde să locuiescă preste érnă în corturi, seu și în sate, unde își au locuințele de érnă. — Dacă infățisarea astor ómenii n'ar fi atât de blândă, de pacinică și de plăcută, atunci cel ce i-ar privi de departe, or i-ar întâlni, ar crede, că să află în acele timpuri triste, când Asia ziua-nóptea și revarsa popórele sale cele sêlbatică, stêrpitoare și nimicitoare asupra nefericitelor țeri dela miață-đi.

V.

Décă Macedo-Românii sunt un popor așa plin de vieță — ne va întreba cineva — cum vine dar, că nu sunt înaintați în cultura națională, cum vine, că au abia vr'o 10—12 scóle române¹⁾, cum de n'au limbă cultivată și literatură? Cum de a fost de lipsă, să se înființeze în Bucuresci o societate pentru ajutorarea și înaintarea culturii naționale între Macedo-Românii? — La tóte acestea întrebări nu putem răspunde mai bine de cât înșirând cauzele, cari sunt: fatala nepăsare de o parte, de altă parte impregiurarea, că comercianții și industriașii se folosesc în tóte afacerile lor de limba grécă, și limba română a remas numai în simul familiilor și în gura poporului păstor și agricultor, în fine — și mai ales — cercustarea că dênșii în privința bisericăscă sunt guvernați și administrați de preoțimea din Fanar, care își dá tótă silința a-i ținé, cât să póte mai tare în lanțuri, ca nu cumva desceptându-se în dênșii simțul de naționalitate, să ajungă a aspira după limbă și preoțime română în biserică, ba chiar póte — după archierei români și mai târziu după autonomiă propriă bisericăscă, — cum au ajuns Bulgarii și cum au avut'o și Macedo-Românii până prin vécul al XV-lea (până la venirea Turcilor). — Acésta

¹⁾ În Vlachio-Clyssura, în Gopiste, în Crusiora, în Ochrida, în Ternov, în Abella, în Abella nouă, în San-Marina etc. Șcólele aceste-s susținute de comune și din daruri voluntare și subvenționate de statul Român cu 60,000 franci pe an.

„Nona Bibliotecă Română“ Nr. 15, Tomul I.

i-ar despoia pre cei din Fanar de un isvor neseecat de venituri, și le-ar distruge visurile lor de aur de a ajunge încă o dată domni preste Constantinopole, și preste imperiul bizantin.

Dacă Românii Turciei meridionale, — ăice Densușianu Damé¹⁾ — au avut în decurs de cincii vécuri, a lupta contra atentatelor îndreptate contra autonomiei lor politice de domnațiunea otomană, ei au încă și astăđi să lupte contra unui inimic, a cărui tendințe nu sunt mai puțin mărșave și neumane și acesta e clerul grecesc. Și lupta, ce au să o susțină astăđi, e póte mai periculósă pentru dênșii, ca luptele din trecut; căci acelea erau la lumina ăilei, până ce cea de astăđi e ascunsă, și nu lucră decât la umbra religiunii, a cărei reprezentanți desonoréză principiile sacre, ce ar trebui să le respândescă: libertatea, egalitatea și frățietatea.* —

Grecii din Constantinopole, după cum îi descrie neparțialul Ami Boné²⁾ nu sunt de cât o adunătură de ómenii, în care intră în câtva și elementul grecesc, dar a căror majoritate e formată de o rasă de intriganți și șireți, gunoii tuturor națiunilor, a căror prim triumf a fost ruina imperiului bizantin. Aceștia au folosit și cele mai lașe mijloce pentru de a manținé hierarhia patriarcului de Constantinopole asupra Românilor din Macedonia etc.

Tot după Ami Boné³⁾ Metropoliții și Episcopii trebuie să plătescă Patriarcului sume enorme pentru de a puté fi ordinați, și apoi mai trebuie încă să indestulésă aviditatea Porții și a satrapilor ei pentru de a puté obține »exequatur« ul séu »berat« ul.

Cumpărarea demnităților, continuă sus ăisul autor, e așadară în us în biserică grecescă, ca și la pašalicuri. Nu puținii episcopi, mitropoliți, ba chiar patriarhii și-au câștigat demnitatea cumpărând și plătind pe persoanele de la cari depinde a lor denumire. — Preotul își primesce darul pe bani. Ordinațiunea fie-cărui preot aduce episcopului un venit de 100—150 piastri⁴⁾; decă însé e căsătorit suma e și mai mare, și să ridică la 100—300 piastri⁴⁾.

Domnațiunea otomană, și clerul phanariot au supt și sug așadară, necontentit, ca nisce lipitori, puterile vii a le Macedo-Românilor, și cest din urmă pentru de a-și areta recunoșcința cătră dênșii, le-au ars tóte cărțile tipărite în limba română (așa biblia Par Daniel etc.) și luptă și astăđi din resputeri spre a suffoca în dênșii or i ce simț național. Spre acest scop sub scutul guvernului otoman, — deși opresc canónele biserică orientale și deși știu că copii, femeile și poporul nu pricep o iotă grecesce, — totuși le-au impus limba grécă în biserică și în șcólă și au persecutat și persecută necurmat pe puținii institutori români (Ap. Margarit, Atanasescu, Apostolescu, Cosmescu, Curatti etc.) ce de pe la 1862—64 începe au început a funda vre-o câteva șcóle române prin comunele Macedoniei etc.⁵⁾.

¹⁾ Op. cit. pp. 41—42.

²⁾ Op. cit. Tom. IV. pp. 172—173.

³⁾ Op. cit. Tom. III. pp. 424—428.

⁴⁾ NB. Ami Boné a călătorit Orientul pe la începutul vécului acestuia, precând banii aveau un preț îndoit — întreit. —

⁵⁾ Despre persecuțiunile ce au avut să sufere institutorii români vorbesce pe larg Apostolu Margaritu în articolul »Șcólele române de preste Dunăre« din Convorbiri literare. An. VIII. Nrii 6—9. și învêțătorul Dim. Apostolescu în »Istoria vieții sale« publicată de Dr. Vas. Glodariu în »Gazeta Transilvaniei«. Nr. 102, 1881.

In aceste lupte de desnaționalizarea Românilor îi mai ajută și vre-o câți-va Macedo-Români renegați ca cei dela Serres etc.

VI.

Noi am văzut mai sus, că drepturile politice ale Macedo-Românilor au fost sugrumate la începutul vécului acestuia de tiranul Ali-pașa de la Ianina, ér cele bisericesci și școlastice au fost usurpate de clerul grecesc de prin vécul al XV-lea.

Unii dintre Macedo-Români mai zeloși n'au curmat a adresa Sublimei Porți mai multe memorande, in cari au protestat cóntra nedreptăților, cărora au cădút victime, provocându-se la anticele capitulațiuni față cu Pórta, ce le garantéază drepturi și imunități de cari 's acum despoiați. Tóte aceste documente cereau mântuirea de sub administrațiunea satrapică a diferiților pași și reclamau respectul vechielor lor drepturi.

Pórta însă in loc de a da auđ acestor protestațiuni legitime, le considera de semne de nesubordinațiune și revóltă, și renóia persecuțiunile și marea dările deja atât de grele. Aceste persecuțiuni efeptuiră emigrarea unui număr considerabil de Macedo-Români in România, Austria etc. și rădicară mai multe revólte, ca cea a lui Marcu Botzari, a lui Nicolae de Cojani, a lui Anslanbeg, a lui Hisc de Carpenița, a lui Cași — Antoni și multe altele.

Incă pre timpul lui Ali-pașa a intrevenit consulul frances Eug. Poujade pe lângă guvernul frances, ca să lucre pre lângă Sublima Pórtă in favorul Macedo-Românilor, dar acésta pare a nu fi avut nice un rezultat.

Principele Alesandru Cuza, solicitat de Macedo-Români refugiați pe teritoriul său a intrevenit de mai multe ori la Sultan pentru restabilirea vechielor lor drepturi.

Asemenea Constantin Negri, ca agente diplomatic a României in Constantinopole și Dim. Bolintinean, ca ministru al instrucțiunei publice in Bucuresci, adresară Porții memorande in acésta privință, trudindu-se a convinge pe Sultan, că-i in interesul Turcilor de a trăi in amicitia cu acest popor creștin plin de viață.

Dar tótă acésta trudă a remas deșértă. Nicı rațiunea, nicı dreptul, nicı interesul, nu putură invinge obstinațiunea Porții.

Dela 1860 încóce neobositul Apostol Margarit a adresat vre-o câteva memorande subscrise de poporațiunea română in

privința emancipării invěțământului de sub jugul grec, dar nicı aceste nu au avut încă rezultatul dorit, căci cóntra lor luptă o putere tare și acésta e Phanarul.

La Congresul dela Berlin încă s'a adresat un memoriu pentru Macedo-Români, tot din péna lui Apostol Margarit, însă ér fără rezultat. Ba acel congres in loc să ieiă in considerațiune justele cereri ale Macedo-Românilor, i-a tractat cu aceeași vitregitate, cu care a tractat pre cei din România liberă, cedând Greciei o parte insemnată din Tesalia și Epir. Inzădar au protestat Macedo-Români prin Iuniu 1881 la ambasadorii marilor puteri din Constantinopole prin 6 delegați ai lor; inzădar au arétat, că nicı referințele geografice etnografice, nicı interesele maiorității poporului, ce locuesce acele provinție, nu cer tóte, ba-'sú in cóntra acestei anexări forțate a provinciilor díse cătră Grecia. Voia despotică a congresului s'a implinit și aci éráș pe cóntra Românilor.

Să sperăm însă că avéntul dat de Apostol Margarit și de soții săi șcólelor române va avé putere tot mai expansivă și cu ajutoriul societății »Macedo-Române« din Bucuresci va puté produce in curénd mult doritul rezultat de a lumina poporul Macedo-Român in privința națională și a-i emancipa biserica și șcólele de sub jugul phanariot.

Europa încă, credem va ajunge cu timpul la convingerea că nu-i bine, nu-i consult a sacrifica pe Români și sus și jos intereselor mărșave a némurilor străine.

Inchieiám cu cuvintele ilustrului P. S. Aurelian: »Cu tóte impilările și suferințele indurate de secli, români Macedoniei au păstrat cu o religiozitate, care insulfă respectul și admirățiunea, însușirile caracteristice ale némului românesc. S'au intrecut némurile străine in a face să piéră din sufletul și din inima fraților de preste Balcani simțul național: șcóla, biserica, propaganda, terorizare, persecuțiuni, nu s'a cruțat nicı un mijloc pentru a șterge de pre pământul Macedoniei până și urmele némului nostru. Tóte aceste au fost zădarnice: vlăstariul dat din hětrána tulpină a némului românesc să desvoltéază astăđi cu vigóre. Némurile străine incremenite țipă cóntra lor și cóntra noastră, să silesc a nega cea ce este in vederat ca điuu: esistința românilor din Macedonia. Silințe vane, frământări inutile; cea ce este scris va fi: Româniul nu piere!«

Virg. Popescu.

V A R I E T Ă Ţ Î.

○ sinucidere nepomenită.

Sunt vr'o patruđeci de ani când într'o đi liniștită și mica stațiune Dşinglpuhr in una din statele Indiei fu alarmată prin scirea ingrozitoare, că maiorul Stevens, comandantele regimentului de infanterie, care avea să păzescă tesaurul, s'ar fi sinucis.

Pentru acci cetitori, care n'au cunoșcință mai de aprópe despre afaceri ostindice, este de lipsă să observăm, că pe timpul vechi companii ostindice să incredințau la oficeri de rang mai inalt, adese-ori posturi, precum era acela, pe care-l ocupase maiorul.

Dabia de doi ani să întorsese împreună cu soția-sa din Engli-tera, unde să dusesse in concediu spre retablirea sănătăței sale.

Când reintrase in serviciu căpătase drept recompensă pentru purtarea sa cea bună și pentru cunoșcința sa a limbelor indigene un post, care îi aducea un venit mai bun.

Comisarul de mai înainte de la Dşinglpuhr avansase la o funcțiune mai inaltă și maiorul Stevens primi ordin a ocupa locul lui și a vedea de oficeile postului, intre care cel mai insemnat era paza tesaurului guvernamental.

Maiorul Stevens nu pré cunoșcea acel cantonoment, căci regimentul in care servise până atunci fusese staționat in altă parte a țerei, și n'avusese intălnire de cât cu fórté puțin oficeri atât indigeni, cât și din regimentele engleze.

Cum să intimplă de obicei la sosirea unui strein, dar mai cu semă a unui militar său funcționar mai inalt in vr'o stațiune, toți să sileau și acum cu privire la maiorul Stevens,

ca să-l primescă cu cea mai mare amicitie, căci toți credeau că va contribui intru ceva la viața și plăcerile sociale în stațiunea cea mică.

Dar în această privință omenii se vedură înșelați, căci atât el cât și soția sa preferau de a șede în locuința lor solitară, care se afla în un hotel destinat pentru călători, și nu mergeau, nicăiurea, refusând cu politeță dar cu firmitate toate invitațiile care li se adresau.

Fiind însă în India datina de a nu locui de cât numai un timp determinat în hotel, se mută și maiorul Stevens cu soția sa din hotel indata după expirarea acelui termen, mergând să locuiescă în o casă privată, care era aproape de cimitir.

Aici trăiau în cea mai nealterabilă retragere.

Maiorul se vedea numai atunci, când trebuia să se arete în executarea funcțiunilor sale, séu când eșea dimineața călare cu soția sa, pentru a face o preumblare și séra erau împreună în grădina casei lor.

Nimen nu putea fi mai punctual de cât maiorul. Era tot de-a una la minută în biroul séu și nu părea posibil, că cineva ar fi putut să împlinescă datorințele sale în mod mai conștiincios.

Dar totuș era un ce neexplicabil în apucăturile sale și chiar servitorii séi se deosebeau în purtarea lor de servitorimea altor stăpîni.

Ei toți se trăgeau din altă parte a țerei. Tot o dată erau, în opozițiune cu majoritatea indigenilor, foarte tăcuți rețrași și-și vedeau numai de ale lor și ale stăpînului lor.

Cu șese luni înaintea acelei întâmplări triste, care s'a menționat mai sus, maiorul devenise și mai posomorit. Răspunsurile sale la întrebările ce i se adresau, erau, de și tot de-a-una politicose, totuș atât de scurte și concise, cât se putea.

Sé ferea încă și mai mult, ca mai înainte de o cunoștință mai de aproape cu vecinii séi.

Timpul trecu, când de o dată într'o sérá soția sa deveni veduvă în modul deja arătat. Dinaintea locuinței sale se vedea servitorii indigeni împletindu-și mâinile, bătându-și peptul și vaerându-se în limba lor.

Abai Aba! Humara sabib apseop marma da — vai, vai stăpînul nostru s'a omorit.

Asta era scena, care se presenta medicului stațiunii, ce fusese chemat, ca să vedă, ce s'ar mai putea face pentru acel nefericit, și pentru a constata starea în care se află.

Nu ar fi fost de nici un folos decă s'ar fi lăsat soția maiorului mai mult timp în apropierea cadavrului, căci prin această numai s'ar fi sporit durerea ei.

Medicul decă o ridică vorbindu-i cu amicitie, și o duse în odaia laterală, asigurându-o, că soția sa ar fi cu plăcere gata, de a o primi de o cam dată la dēnsa.

Veduvă nefericită acceptă această invitațiune amicală și se duse în casa medicului.

El găsi pe maior îmbrăcat cu uniformă sa obicinuită. Lângă el pe podină zăcea un pistol descărcat. Brațul drept atērna în jos lângă pat, și inelele, pe care le purta maiorul de obicei, erau lângă el. Întrēga parte drēptă a capului era ruptă prin impușcătură și fața sa prin urmare nu sé mai putea recunoșce.

În dimineața următoare sé cercetă în mod oficial cadavrul și jurații pronunțară verdictul, cumcă reposatul s'ar fi sinucis în un moment de nebunie.

În India, ca prin toate țerile căldurose, timpul de la mōrte până la îngropăciune trebuie să fiă scurt, maiorul decă fu înmormēntat, a doua zi deja, cu toate onorurile militare cuvinătoare lui.

Compătimirea față cu veduva lui era generală, și cu atât mai mare fiind-că sé credea, cumcă împrejurările ei financiare ar sta cam rău.

Peste puține zile sosi un alt oficer și primi tesaurul. Când sé examinară registrele, ele păreau în cea mai bună

ordine, și regularitatea cu care sé purtasera, părea a mulțami pe toți.

Dar numărându-se banii sé constată o lipsă de 50,000 lire sterlinge adică peste un milion de franci.

Astfel sé explică óre-cum sinuciderea maiorului, cu tóte că nu póte nimen pricepe, ce va fi făcut cu această sumă considerabilă.

Era vederat, că maiorul sciuse despre lipsă, dar nimen nu credea că ar fi prăpădit el însuși banii, căci acesta nu era cu puțință.

Mai curēnd sé putea crede, că el va fi devenit jertfa vr'unuia dintre scriitorii séi indigeni.

Dar ar fi fost greu a-i dovedi, chiar decă ar fi trăit încă maiorul, acum însă era aproape cu totul imposibil.

Când primise cu doi ani mai înainte postul séu, o comisiune cercetase conturile, numărase banii și verificând tóte predase maiorului Stevens cheile de la tesaur.

Traiu maiorului, retragererea și modestia sa, desarma óri ce prepus în privința unei neonestități comise din partea sa, și oficerii regimentului séu îi făcură un monument, care sé póte vedea chiar și până astăzi în cimitirul de la Dschingluhr.

Veduva sé întōrse în Englițera după ce adunaseră oficerii regimentului și unii dintre locuitorii mai avuți din Dschingluhr banii trebuincioși pentru călătorie.

Cu vr'o câți-va ani în urmă, pe când sé uitase aproape cu totul mōrtea maiorului Stevens merse a casă căpitanul Rowland, un ofițer, care ședuse într'o casă lângă casa maiorului.

Sosi în patria sa tocmai pe timpul alergăturilor de cai în Derby și Epsom, și cu tóte că asistase înainte vreme mai de multe óri la dēnsele, totuși decise, a sé duce érăș o dată la Epsom, nu numai pentru a vedea alergarea cea mare, dar pentru a sé mai întâlni cu amicii din India, care póte sé afla pe atunci în Englițera și care își dedeau rendezvous la acea serbare.

În Epsom sé întâlni în adevăr cu mai mulți dintre vecii séi amici din India. Unul dintre ei era chiar acela cu care trăise în una și aceeaș casă și cu care petrecuse multe óre plăcute.

Mai multe alergări avuseră deja loc, și cea care avea să sé țină acum era alergarea principală din acea zi.

Era o liniște cumplită jur împrejur și nemișcată stetea mulțimea nenumărată, când în fine începu întrecerea la care stetea în joc atâtea mii de lire.

Cu acceptare nespūsă sé urmăriau caii, care sburau cu iuțela fulgerului, până ce în fine trecu invingătorul prin ținta fiind salutat prin urări frenetice.

Pe când sé făcea preparațiunile pentru proxima alergare, mulțimea începu din nou să mērgă în sus și în jos, și căpitanul Rowland vedu de odată un obraz, ce-i era foarte bine cunoscut, și care îi stetea cu atâtea vioicēne dinaintea ochilor séi susțetesci, ca și când l'ar fi vedut a sérá pentru ultima órá.

Pentru a sé convinge, privi prin ochian dându-l apoi amicului séu, care după puțină ostenelă găsi și el obrazul indicat cu degetul prin mulțime și exclamă:

«Dōmne Dumneșcule! Trebuie să fiă Stevens! Da, asta-i nasul séu, și étă și rana cea mare pe tēmpla sa cea drēptă!»

»Și eu sunt convins, că este Stevens, dise Rowland.

Mulțimea merse înainte și cu ea obrazul, care după convingerea amicilor trebuia să fie a lui Stevens. Ei nu putură să se apropie atât de el, pentru a sé convinge pe deplin.

După o călătorie lungă și prăfōsă ajunseră érăș la London uimiți de aparițiunea, ce veduseră la Epsom.

Cine ar fi crezut o asemenea minune. Maiorul mort și îngropat în India, să sé preumblă la alergările de cai?

După vr'o câteva zile Rowland sé preumblă cu un amic al séu din London în James-parc, când érăș zări fără de veste aceeaș figură, pe care o veduse prin mulțimea de la Epsom.

Scia că amicului séu avea obiceiul de a cerceta regula,

parcul și că cunosc pe cei mai mulți dintre cei care se preumbla pe acolo, decât nu chiar în persoană, dar cel puțin din vedere.

Il întreabă deci, decât-l cunoște și pe acest om.

Amicul i răspuse că l'ar fi vădut în adevăr adese-ori prin parc, dar că nu scie numele său, însă i s'ar părea, că l'ar fi vădut intrând și eșind din o casă, care de bună seamă va fi locuința sa, că-cî adese-ori îl văduse acolo în societate cu o damă, care nu putea fi de cât soția-sa.

Rowland era atât de preocupat de această afacere, în cât decise a se lămuri la moment, deci părăsind pe amicul său merse după bărbatul misterios și ajungându-l i strigă:

„Ce ved! maiorul Stevens! Am creșut, că odihnesc în grópă.“

— Ești greșit domnule, — răspuse omul cu tonul tremurând.

»Eu însă,« răspuse Rowland, »aș jura, că ești maiorul Stevens. Te cunosc de pe glas, de pe rana la timpla d-tale cea dréptă.“

Galbên ca cêra și bilbâind cu anevoință, i dișe încă o dată, că nu ar fi maiorul Stevens, și că nici n'ar cunoște pe nimen cu acest nume.

Cu vr'o doue cuvinte de scusă, Rowland se întorse și merse éraš la amicul său din London, rugându-l să-i arete casa pomenită.

Acesta fu gata să-i implinêscă cererea. Plecară; pe drum însă amicul, întâlnindu-se cu un cunoscut, se opri câteva minute pentru a-i vorbi, astfel avură o mică întârziere, și când ajunseră la casa în cestiune, vădură, ca misteriosul, se urca în trăsură cu o damă, în care Rowland recunosc pe soția maiorului. Incepu să strige pentru a opri pe fugari, era însă pré târziu, trăsura pornise, și mergea în fuga mare, perđendu-se prin mulțimea cea desă.

Căpitanul Rowland cerend ajutor de la un om de poliție, merse cu el în casă, pentru a căuta după ceva urme, care se conducă la descoperirea fugarilor.

Intrebând pe portar de locuința Domnului și Dómnei, care plecaseră în acel moment, li-o arată.

Acolo găsiră numai un servitor, dar asta fu de ajuns pentru a risipi ori ce indoielă, căci acest servitor, era un bărbat din India, pe care-l cunoscuse căpitanul Rowland, care-l văduse, chiar acolo în serviciul maiorului Stevens.

Servitorul fiind apucat de scurt mărturisi următoarele.

În séra când s'a răspândit faima că maiorul Stevens s'ar fi sinucis, s'ar fi desgropt cadavrul unui soldat, care sémânase tare cu maiorul, și care, de ore ce murise în spital, fusese ingropat chiar în aceiaș dimineță, și s'ar fi adus pe ascuns în casa maiorului. Acolo, maiorul și cu soția-sa ar fi desbrăcat cadavrul, apoi l'ar fi îmbrăcat în uniforma maiorului; după acesta i-ar fi tras maiorul o impușcătură în față, așa în cât rupendu-se acesta, nu se mai potu recunósce, apoi ar fi pus și inelele maiorului lângă cadavru. Maiorul îmbrăcându-se în haine próste, ar fi fugit în aceiaș nópte, ér véduva prefăcută, ar fi început să se vaiere și să plângă.

În urma acestei mărturisirii a servitorului, să dete ordin, ca să se desgrope sieriul soldatului mort în India, ceia ce să și făcu găsindu-se gol.

Étă dar că se constată în mod autentic una din escrocăriile cele mai nepomenite, însă maiorul remase fugit și nedescoperit, ér din milionul furat nu se mai găsi nimic.

Pictorul diligent.

A să vedea ilustrațiunea pe pagina 341.

Amicul meu Luca era un pictor mare. Nimen nu scia acesta mai bine decât el însuș. Decă i-o spunea altii primea complementul cu condescendență nobilă și concedea criticului

o judecată matură și o înaltă pricepere în arte. Față cu asemenea ómenî desvolta o grație și o politeță extraordinară, de obicei însă era atât de grosolan, încât decât ar fi judecat cineva genialitatea sa după acest semn caracteristic, nu s'ar fi indoit, că este cel mai eminent artist.

Luca nu era unul dintre acei ómenî care cât trăiesc, caută și nu găsesc dispozițiune; din contră, era tot de-a-una dispus și avea obiceiul să regrete pururea, că nu-i în stare de a desemna cu ochii. Din nefericire, cu tótă abilitatea sa tehnică nu o adusesese încă până la acest punct, spre paguba publicului amator de arte și în detrimentul și mai mare a pungi sale. Asta însă, precum am diș era o nefericire, căci, fiind silit a pune în mișcare brățul și mânil sale, decât voia să producă ceva, i se întempla mai tot de-a-una, că ostenea chiar în prima jumătate de órá. Ce se póte însă aștepta de la un artist oșosit? Cu drept cuvânt alt nimic, de cât să se culce pe dungă. Étă ceia ce și făcea Luca în asemenea casuri. Înamic pronunțat al fiă-cărui chin de sine, nu atât din considerațiunii de comoditate, precum avea obiceiul a spune el, ci mai cu seamă din respect cătră musa, cărei se devotase, nu voia să lucreze cu mânil ostenite și cu capul molășit, căci și așa n'ar fi potut face atunci alt nimic de cât dungii nesigure, și un colorit rece și spălăcit.

Era pe timpul, pe când amicul meu, voia să facă acel tablou senzațional, care din nefericire nu s'a gătat nici odată, și cu care avea intențiunea de a lua primul preț la proxima expozițiune. Avea să fiă o operă minunată, nici de cum mare, dar grandioasă, căci Luca nu ura nimic mai mult de cât o pânză împesitritată de doue-deci și trei-deci de coțî — voia să facă o piesă de cabinet. Cu istetiia sa cea obicinuită află în grabă un locușor în dumbravă, care se potrivea fôrte bine cu planurile sale: copați înalți cu crengi late, tufiș stufos, alătura un helesteu cu trestii, jur împrejur liniște sêrbătórescă. Tocmai asta îi trebuia, adică un loc unde să póta omul dormi netulburat. Să înțelege, că unde să póta dormi alți ómenî netulburati, căci cât în privința sa, era tocmai atunci însufletit de un zel neobositor de muncă, care era cu atât mai surprindător, de óre-ce, până la expozițiune mai era încă aprópe o jumătate de an. Tabloul său cerea însă situațiunea visătoare, un covor móle de muschiu, umbră de dumbravă, solitudine și liniște dulce, căci Luca voia să facă o ilustrațiune la o poesiă de vênétóre, în care se spune, că trei vênétóri ar fi plecat să vênéze la cerbi, dar ajungend în dumbravă, s'ar fi lungit pe érbă verde și ar fi tras la cele mai frumoșe visuri de vênétóre, pe când cerbi ar fi sărit după plac dinaintea nasului lor.

Tot pe acel timp amicul meu nutrea în inima sa un amor puternic. Acest lucru nu era ceva extraordinar la el, căci era numai de doue-deci și cincî de ani, avea un temperament adevărat de artist, și dispunea de multe óre libere. Sub asemenea împrejurări omul să inamóreză fôrte lesne. Acest amor pe care-l nutrea deja de trei luni de și nu cu discrețiune, dar cu puțină speranță, se afla în o circumstare deosebită. Lucrul venise cam tare curios. Cu un óre care timp mai nainte expusese unul dintre chipurile sale și setos de mâna artistului, adică de laudă și de aprobațiune, mersese di de di în sala de expozițiune, pentru a prinde vr'un cuvânt de laudă și pentru a lua notă de ori-ce critică favorabilă, care s'ar face asupra chipului său.

Într'o di fusese silit a asculta cu urechile sale la o critică fôrte avantajioasă ce făceau operei sale doue dame, la ale căror vedere inima sa începuse a bate mai tare.

»Sciî tu Clara« dișese cea mai înaltă, o fétă fôrte resolută în etatea cea mai frumoasă care este, între sêpte-spre-dece și trei-deci de ani, »că din tótă colecțiunea nu-mî place nimic mai bine de cât acest chip. Sunt cu totul entusiasmată de el. Să dișe că pictorul ar fi un junc fôrte ténêr, dar după cum să vede are să sere în un viitor mare«.

„Da, chipul este fôrte drăgălaș“, response Clara, „docu-

menteză un gust eschisit și o oarecare neregularitate genială, care mă încântă pre mult. De bună seamă junele este un geniu».

Luca dăbia mai putea să se stăpenească; paravanul în dosul cărui să pusesse la pîndă, să mișcă fără veste și decă damele n'ar fi fost atât de confundate în contemplațiunea chipului, nu s'ar fi putut să nu observe sgomotul ce făcea paravanul și bătaia de inimă a artistului atât de lăudat. Așa însă nu-și luară ochii de pe chipul făcut cu atâta »neregularitate genială«, de bună seamă n'aveau ideea, că să mai află cineva în salon afară de ele. Căci deși decă ar fi știut, cum ar fi putut să știe Clara: „da, pare că nu este lipsit de talent, numai păcat că este, cum să știe, așa de leneș».

„Și eu am auzit de lenea sa“, replică cea laltă, »drept să fiă oare asta?»

»Drept, lenea sa este așa de mare încât nu-ți poți închipui! La Academie i dicea tot somnorosul; păcat de el!»

Aceste cuvinte fură pentru Luca ca un duș de apă rece; nedepins cu graiul adevărului, cădu fără putere pe un scaun, ér damele intru aceea părăsire cu mândrie salonul. Aruncând o privire fugitivă asupra paravanului, eșiră rișend prin ușă. Luca nu simți nici privirea nici risul lor. Pentru el lumea se confundase și chiar decă ar fi primit el lovitura de eventail, care cădu din partea entusiasmătei pe umărul amiceii ei Clara, drept pedepsă pentru „reutatea ei pré exagerată“, nu ar fi simțit-o.

Dar nici Clara nu părea supărată de dojana primită, din contră erupse în un ris și mai mare, exclamând cu veselie: „Ai vădut, Tecla, cum s'a mișcat de odată paravanul?»

»Da, cum nu, de bună seamă era în dosul paravanului. Dar scii Clara, că totuș mă muștră cugetul? Noi nici nu-l cunoșcem pe pictor în persoană».

»Ah, asta nu-i nimic! Decă în adevăr este așa de leneș și de vanitos, precum să știe — și pare a fi în adevăr așa — apoi nu-i strică nici de cum mica lecțiune. Dar cum poți să știi, că nu-l cunoșcem? Un pictor, care expune un chip, este ca un ministru, pe care fie cine-l póte critica după plac. Decă nu se simte atins, nici nu trebuie să-i pară réu de judecata noastră».

Cu acesta damele se depărtară.

Din acea și însă Luca se făcuse alt om. Nu putem știe că s'ar fi făcut diligent în totă puterea cuvântului, dar totuș nu era așa de des prada acelei oboseli neînvincibile care-l distinsese până atunci. Avea tot planuri mari în cap, voia să facă pentru proxima expozițiune un cap de operă și să ia cu tot adinsul premiul întâiu, dar lucrul principal era, că să și apucă să execute ideile sale. În cele din urmă se ocupa numai cu tabloul său »cerbul cel alb«, care, după expresiunea sa avea să facă senzațiune, căci Luca în acele zile era mai încreșut ca orî și când, nu numai fiind că să confirmase convingerea sa despre știința sa, dar pentru că era și amoresat. Amorul, după cum șcim, ajută pe om, de a atinge și a săvârși tot ce e mai sublim. În adevăr Luca nu se afla în o pozițiune pré bună, de oare ce nu scia nici el însuși pe cine iubea. Totul ce putea spune în această privință era, că venerază pe o ființă, care admiră geniul său. — Vorbele sale făceau câte odată impresiunea ca și când ar iubi doue ființe. — »Este drept că n'am vădut pe idolul meu de cât o singură dată, și că nu i-am vorbit nici odată«, dicea el, »și nici nu știu cum o chiamă și unde șede: dar astea toate nu sunt de cât nise nimicuri, pe care le voi învinge de bună seamă».

Astfel steteau lucrurile în acea și când amicul meu Luca luând cu sine toate uneltele unui pictor, se duse în dăbravă, ca să se apuce de opera sa. După ideile sale era încă tare de dimineță, cam pe la opt oare, când merse afară. Voia să se folosescă de lumina avantajosă și să înainteze cu lucrarea sa. Și în adevăr își dete totă osteneța. Sorele în acea și avea intențiuni foarte bune, și cu toate că rațele sale nu puteau petrunde prin frunzișul des al pomului sub care aședase apa-

ratul său, totuș lucea dasupra vîrfurilor și dasupra luciul helăsteului, care se întindea în apropierea sceneriei noastre. Pe lângă acesta se aușia un frémét dulce, melodic prin frunze și poenă, ca și un cântec de somn; în érba cea înaltă cântau grăierușii, ér în tufe ciripiau păsările, dar nu tare și pătrunđător ci incetinel, ca prin vis.

Luca se luptase mult timp în contra farmecului, care domnia în jurul său, la cele din urmă însă nu mai potu să-i reziste. Apoi lumina era acum atât de pătrunđetóre, în cât trebuia să intrerupă lucrul seu. De ce să nu se fi trinit dară pentru o jumătate de oară în érba și să nu fi visat cu ochii deschiși; deși cu ochii deschiși, căci nu voia să dormă.

Dar jocul era pré plăcut și Luca nu era pré firm în decisiunile sale, pentru ca să fi potut rămânea fidel lor sub asemenea împrejurări. Abia zăcuse vr'o câteva minute, când étă-l cuprins de visuri, care însă nu-l găsiră, precum voise, cu ochii deschiși, ci în somn adênc, adênc. Ca toți amoresați, care se ocup în somnul lor, cu obiectul dorului lor, visa și el cu mare vioiciune. Vedea apriat, cum se apropia printre pomii doue figurii înalte și plăcute de femei și mergeau înspre țermuri cântând incetinel. Le și recunoscă îndată; ar fi voit să strige cu bucurie: „Clara, în fine étă că te ved érăș, cât timp te-am dorit, dar acum ești aproape de mine, și pot să-ți o spun, cât te iubesc.« Înse nu știe nimic, din contră, își reținu chiar răsuflarea și pîndi. Étă-le acum dinaintea aparatului său, dinaintea tabloului său. Nu era mult de vădut, dar conturile erau gata, și se potea cel puțin cunoșce, ce avea să represinte o dată. Și érăș ca și atunci vorbiau despre talentul său și despre »neregularitatea sa genială«, ér când știe Tecla; »haide Clară să facem o cunună de stejar și să-i incununăm fruntea, și răspunde ea în grabă: »Nu, nu, un artist ca dînsul nu se împodobescă cu cununii de stejar și nici de lauri, dar étă aici cresc nise floricele albastre, cu astele voi incununa, căci îl iubesc, și voiesc să-i fiu credincioasă».

»Cu totă lenea lui cea grozavă« rise Tecla.

»Da« sună răspunsul »cu totă lenea sa. Nu voiesc să împodobesc pe artist ci pe iubitul meu, inima mea să-l răsplătescă.« Și cu degete sprintenele făcu Clara o cunună și îi-o puse pe cap.

Luca sări de-o dată în sus. Se pipăi pe cap. Nu dete de cât de pîrul său cel lung de artist, ér de o cunună nici o urmă. »Ce s'a făcut florile și ce s'a făcut ea însăș« se întrebă el dând din cap »au totuș să fi dormit? Deși sorele merge spre apus, am visat.« Réu dispus merse la aparat. Dar ce era asta? Colea jos în cornul tabloului? Luca își șterse cu mâna peste ochi, dar nu, asta nu era vis, nu era visiune; literile erau reale și spuneau: »Somnorosului o deșteptare voioasă.« Și dedesupt un C. și un T.

Ani au trecut de atunci, Luca n'a terminat tabloul său. Puține zile după aceea întemplantare întreprinse peregrinagiul în țera binecuvântată a artiștilor, adică la Italia. Mult timp n'am mai auzit nimic despre el; în fine primii o epistolă de la el în care în anunță căsătoria și reintorcerea sa.

»Trebuie mai întâiu să cunoșci pe Clara mea« dicea la sfîrșitul epistolei, »este un inger. Ea a fost cea dintăia care m'a arêtat calea cea adevărată, spunêndu-mi în acel salon, și apoi în dăbravă, adevărul. Mai întâiu eram supărat pe ea pentru modul cum o făcuse, dar apoi recunoscă curênd, că am să-i mulțămesc foarte mult, dar mai cu seamă, că fără de ea nu pot trăi. O întemplantare fericită în aduse o întâlnire cu dînsa la Florența unde se afla cu tată-său; compatriotismul mă puse în plăcuta pozițiune de a mă apropia de ea, și... sfîrșitul a fost — o veselă cunună».

(Băiatul cu covrigi.) Ilustrațiunea noastră de pe pagina 333 represintă un băiat, care vinde aici în Brașov covrigi cu sare, numiți Milipret (Milchbretzel). Nu sunt tocmai foarte numeroșe tipele noastre de pe stradă, și din ce merge se împuțineză tot mai mult. Băieții cu covrigi jocau întimpul dinainte un rol

cu mult mai însemnat. Ei erau înzestrați cu nise surle, în care suflau pentru a învita pe trecători, ca să cumpere covrigi. Dar pe timpul absolutismului, adunându-se glotă dinaintea sfa-tului, unde era garda principală a garnisonei, la 12 ore, când se schimba garda, începeau a imita cu surlele lor fanfarele militare. Comandantele luă în nume de rău această imita-țiune, și intervenind pe la autoritățile locale, dobândi ordina-țiunea, pe baza căreia fură opriți covrigarii de a se mai folosi de surle pentru recomandarea mărfii lor. — Primăvera scolarii mergea la pôlele străjei (dealul pe care se află castelul) și băteau mingiile pe deal în sus strigând »justiția« adică provo-când prin acest strigăt, ca să se respecte dreptatea și să nu se atingă nimeni de mingiile lor. Acolo veneau și covrigarii, căci știau că fac vîndare bună, mai ales, când se găsea printre privitori câte un bărbat hazliu, care cumpera covrigi și îi arunca la băieți, indemnându-i prin acesta la o învîlmășelă cumplită. Să fi vădut cum se rostogolea bieții băieții, unul peste altul, pe deal în jos pentru a apuca câte un covrig sîu câte o bu-căciță de covrig. S'a trecut și astea. Nu scim, decă covrigarii mai au acel spirit hazardos, pe care-l aveau mai înainte și care îi indemnă a se prinde cu haimanalele de băieți, că cutare nu e în stare a rupe un, doi sîu mai mulți covrigi de pe bățul pe care se vîd înșirați cu o lovitură de deget, sîu cu o lovitură de pumn. Decă îi rupea era ai lui, și covrigarul tre-buia să-i plătescă, ér decă nu-i rupea, și încă așa ca să cađa de tot jos de pe băț, atunci îi plătea băiețelul, și covrigarul remănea cu covrigii și cu banii.

Covrigarii sîe recrută tot printre băieții de Români și anume printre locuitorii scheiului, dar mai ales din acea parte a scheiului, care se numește Cacova. Reprezentanțele acestei categorii de »comisionari« care a stat de model pentru ilustrațiunea noastră, este și el un Cacovean, Vasilache al Némțului. I-am spune și poleca, dar nu i-o scim, însé nu ne indoim că va avea și el încă vr'un nume, căci în scheiu rar se găsește vr'o familie nepolecită.

(Invitare.) Societatea de lectură »Andrieu Șaguna« are onóre a invita la »Sedinta Publică« ce se va ținea Lună în 29 Novembre st. v. în memoria Marelui Arhiepăstor An-drieu, în sala cea mare a »seminariului Andreian.« Incep-utul la 7 ore séra.

Sibiu, în 23 Novembre 1882.

Comitetul arangiator.

Oferte marinimose sîe primesc cu mulțămîță și sîe vor cuita pe cale publică.

Literatură.

Luminătorii, organ pentru politică, literatură etc. apare Mercurea și Sămbăta în Timișoră sub redacțiunea d-lui P. Ro-tariu, anul al III. Această gazetă, scrisă cu mult zel și cu multă pricepere nu este răspîndită prin părțile noastre, cum ar merita de a fi. În Brașov Luminătorii are numai 2 abonați, ér gra-tuit vine vr'o 5 exemplare. Aceste cifre sunt o adevărată rușine pentru pretinsul nostru centru de Romanism. Confratele nostru de la »Luminătorii« să nu credă însé, cumcă această indolență din partea Brașovenilor s'ar manifesta numai față de publicațiunea d-sale. Intrebe pe fratele Murășianu, redactorul veneratei și venerabilei »Gazete« a »Mamei Gazetă« cum o numește Transilvănenii, sîe-i spună căți abonați are astăzi în al 45-lea an, chiar în Brașov. Noi însé îl putem incredința, că numărăm mai mulți abonați prin Banat de cât în orașele transilvănene, și că din partea înțelegerii noastre de pe aici, întimpinăm un sprijin foarte slab, ba am putea dice, că sîe manifestă o animo-sitate secretă în contră-ne. Póte că nu le place la unii dintre bărbații cu graduri academice, ca literatura română să fiă re-presentată în Brașov de cătră un simplu tipograf neinvățat. Noi suntem cu plăcere gata a cede cătră jurnalului unei sîu unor capacități adevărate, îndată ce ne vom convinge că sunt gata a sîe jertfi cu acelaș zel ca și noi întră suportarea acestei sarcini cu mult mai grele precum li pare la mulți.

(Almanach.) Comitetul societății academice »România-Jună« are onórea a aduce la cunoștința Onoratului Public

Editura tipografii Alexi Brașov.

român, că în curênd va apărea Almanachul sîu, care pe lângă mai multe scrieri ale celor mai iluștri literați români va conține și o Alegorie de Augusta noastră scriitoare »Carmen Sylva«. Apelăm la marinimosul sprijin al Publicului român, căci venitul curat al acestei publicații este menit pentru »România-Jună«. În curênd vom avea onórea a trimite Listele de abonament.

Viena, în 6 Decemvre 1882.

Popasu, president. Pentru comitet: I. T. Mera, secretar.

(Raportul) anual al Societății Academice »Junimea« în Cernăuți. Al IV-lea an administrativ de la 1 Noemvrie 1882. Estragem din acest raport următoarele pasagie:

Pe terenul național-literar nu s'au produs multe în anul acesta, fiind ce-i mai mulți membrii ocupați cu esamene de stat, arangiările necesare pentru cabinetul de lectură și alte afaceri interne (modificarea statutelor etc.) Înmulțindu-se în anul acesta agendele societății prin înființarea cabinetului de lectură și mărirea bibliotecei, a trebuit numai decăt ca să se modifice statutele, și să se acomodeze tuturor cerințelor necesare.

Scopul social s'a urmărit în anul acesta cu mai multă stăruință, arangiându-se mai multe serate și o excursiune*), căci numai astfel îi e posibil societății de a veni în atingere mai intimă cu publicul Român și a-sî procura mijlócele de viêtă, prin veniturile acestor întreprinderi.

În 7 Faur a. c. s'a arangiat o »Soirée« sîu mai bine đis un bal în tótă forma, a cărui succes splendid moral și material (venit curat 337 fl. v. a.) s'a amentit destul de feliurite for**).

LOGOGRIF, de Ion N. Muscă.

Eu fac o parte însemnată
La om și la animale
Eu sum mică, mare lată,
Și din mine curge la vale
Bucurie, bunățate
Întristare, reutate
Ș'alte multe sentimente
Prin mine sîe fac evidente,

Dar' decă mi lași consóna primă
Atunci per și nu mai sunt,
Ér ceia ce apoi remăne
E un strașnic sémțimînt.

Deslegarea în numărul 16.

Deslegarea găciturii din Nr. 14.

Ou — Bou.

Bine au deslegat-o: D-ra Emilia Lupu, Gherla; D-ni S. Theodoru, Brașov; B. O. Popescu, Arad; cest đin urmă a deslegat și găcitura din Numarul 13.

Deslegare nimerită a găciturii din Nr. 13. ni-a mai sosit de la D-nu Basiliu Ratiu đin Ileni.

Poșta Re-

dacțiunei.

Numerul de față a întărđiat cu o đi, fiind-că am fost siliți a reti-pări numărul doi, care ni sîe gătase și care ni sîe ceruse de la o librăria de colportagiu din Bucuresci pentru de a fi distribuit spre căștigare de abonați. Acum ne pare réu că i-am făcut după plac, căci étă cam ce ne serie:

Cuprinsul jurnalului D-v. este prě moral, ceia ce nu le place ceti-torilor nostri, dicênd că e »moșt nemțesc«. Aici în România nu veți ocupa de cât un teren foarte mic, decă nu v'ê veți decide 1, a publica traduceri de pe romanurile faimóse care sunt »en vogue« ca de exemplu: »Nihiłiștii«, »Nana«, »Mărésă ucigașului«, »Soția pënduratăului etc.« 2-a, decă nu veți promite la abonați câte un premiu, ca de expl. »Un tablou mare colorat«, sîu, »un bilet de abonament la opera italiană« sîu cel puțin »la repre-sentațiunile trupei franceze«. 3-a decă nu veți aduce și modeluri, tiparuri etc. de modă pentru dame.

De ore ce nu putem și nu voim să prefacem »Noua Bibliotecă Ro-mână« în o foia de colportagiu, trebue să renunțăm la plăcerea de a nu-mera abonații cu miile, și vom continua cu numărul de abonați mic dar ales, pe care ni-l'am putut căștiga până acum, sperând, că cu propășirea culturalei, va progresa și numărul sprijinitorilor nostri.

*) Asta să fiă ore scopul de frunte al societății. (Nota Culeg.)

**) Nouc ni-ar fi plăcut mai bine decă foile ar fi avut să constate succese pe terenul național literar.

Nota Redac.

Redactor responsabil: Theochar Alexi.